

Povezanost kvalitete obiteljskih odnosa s očekivanjima od romantičnih veza kod mladih

Vučković, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:865743>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Diplomski studij psihologije

Lucija Vučković

**Povezanost kvalitete obiteljskih odnosa s očekivanjima od romantičnih veza
kod mladih**

Diplomski rad

Rijeka, 2017.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Diplomski studij psihologije

Lucija Vučković

**Povezanost kvalitete obiteljskih odnosa s očekivanjima od romantičnih veza
kod mladih**

Diplomski rad

Mentor:

Izv.prof. dr.sc. Sanja Smojver – Ažić

Rijeka, 2017.

IZJAVA

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad izradila samostalno, znanjem stečenim na Odsjeku za psihologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, služeći se navedenim izvorima podataka i uz stručno vodstvo mentorice izv.prof.dr.sc. Sanje Smojver-Ažić.

Rijeka, prosinac, 2017.

Sažetak

Imajući u vidu povezanost obiteljskih odnosa s obrascima ponašanja u romantičnim vezama, cilj ovog istraživanja bio je ispitati postoje li razlike u očekivanjima od romantičnih odnosa s obzirom na kvalitetu obiteljskih odnosa sudionika, kao što su privrženost roditeljima, značajke njihovih sukoba i bračni status. U istraživanju je sudjelovao prigodni uzorak od 335 sudionika (277 ženskog i 58 muškog spola) u rasponu dobi od 18 do 35 godina. Sudionici su ispunjavali *online* upitnik kojem su pristupali dobrovoljno putem društvenih mreža na vlastitom računalu. Prikupljeni su demografski podaci sudionika te su korištene mjere Inventar vjerovanja o bliskim vezama, Skala straha od intimnosti, Inventar privrženosti za majku i za oca i Skala dječje percepcije sukoba roditelja. Nisu dobivene razlike s obzirom na bračni status roditelja u vjerovanjima o romantičnim vezama. Sudionici se nisu razlikovali u strahu od intimnosti s obzirom na bračni status njihovih roditelja. Značajni prediktori za iracionalna vjerovanja o bliskim vezama su izraženije dimenzije anksioznosti u odnosu s ocem te strah od intimnosti. Značajni prediktori za strah od intimnosti su izraženije dimenzije anksioznosti i izbjegavanja u odnosu s majkom te vjerovanja o romantičnim vezama. Značajke sukoba roditelja nisu se pokazale značajnim prediktorom ni u jednom regresijskom modelu. Dobiveni su rezultati komentirani u kontekstu postojećih istraživanja i teorija.

Ključne riječi: vjerovanja o bliskim vezama, strah od intimnosti, privrženost, međuroditeljski sukob

Abstract

Connection of family relations quality on young adults' relationship expectations

Bearing on mind connection of family relations with behaviour patterns in romantic relations, the aim of this study was to examine differences in romantic expectations with regard to quality of family relations of participants, such as attachment to parents, their parents' conflict features or marital status. We used occasional pattern of 335 participants (277 females and 58 males) in the age range from 18 to 35 years old. Study was formed as a questionnaire and participants approached voluntarily through social networks on their own PC. There were collected demographic data of participants, and used measures are Relationship Beliefs Inventory, Fear of Intimacy scale, Adult Attachment Inventory for Mother and for Father and Children's Perception of Interparental Conflict Scale. There were not found any differences with regard to participants' parents marital status in relationship beliefs. There were not found any differences in fear of intimacy with regard to participants's parents marital status. Significant predictors for irrational relationship beliefs were higher scores on dimensions of anxiety and avoidance in relationship with father and fear of intimacy. Significant predictors for fear of intimacy were higher scores on dimensions of anxiety and avoidance in relationship with mother and irrational relationship beliefs. Features of interparental conflict were not shown as a significant predictor not even in one of regression models. Shown results will be explained in the context of existing researches and theories.

Key words: relationship beliefs, fear of intimacy, attachment, interparental conflict features

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	1
1.2. Privrženost.....	2
1.1.2. Privrženost u odrasloj dobi.....	3
1.2. Roditeljski sukobi.....	7
1.3. Romantični odnosi u ranoj odrasloj dobi.....	10
1.3.1. Vjerovanja o romantičnim vezama.....	11
1.4. Strah od intimnosti	14
1.5. Uloga obitelji u stvaranju očekivanja u bliskim vezama.....	15
1.6. Cilj istraživanja	19
2.2. Hipoteze istraživanja	20
3. Metoda.....	21
3.1. Sudionici	21
3.2. Instrumentarij:	22
3.2.1. Upitnik o demografskim podacima ispitanika, obilježjima obitelji i trenutnom statusu veze	22
3.2.2. Inventar vjerovanja o vezama.....	22
3.2.3. Skala straha od intimnosti	22
3.2.4. Inventar privrženosti obitelji	23
3.2.5. Skala dječje percepcije sukoba među roditeljima	23
3.3. Postupak	25
4. Rezultati	26
4.1. Spolne razlike u vjerovanjima o bliskim vezama s obzirom na bračni status roditelja.....	27
4.2. Razlike u strahu od intimnosti s obzirom na bračni status roditelja.....	28
4.3. Doprinos privrženosti, straha od intimnosti i značajki sukoba roditelja u objašnjenju varijance kriterija vjerovanja o bliskim vezama.....	29
4.4. Doprinos vjerovanja o bliskim vezama, privrženosti majci i ocu te značajki njihova sukoba u objašnjenju varijance kriterija straha od intimnosti	30
5. Rasprava.....	31
5.1. Ograničenja i implikacije istraživanja.....	36
7. Zaključak.....	37
8. Literatura.....	38
9. Prilozi	43
Prilog 9.1. DEMOGRAFSKI PODACI	43

1. Uvod

Ljudi su socijalna bića koja se od davnih dana organiziraju u grupe različite veličine, preko obitelji do zajednica i naroda. Velik dio vremena provode u međusobnoj socijalnoj interakciji pa tako i djeca već od najranije dobi stvaraju mnoge socijalne veze. Neke od tih veza su kratkotrajne i bez značajnih posljedica, no s druge strane, veze s članovima obitelji ili prijateljima traju godinama i mogu značajno utjecati na kasniji razvoj pojedinca i njegove ličnosti (Vasta, Haith i Miller, 2005).

Obitelj je prvi i najdugotrajniji izvor socijalnih interakcija, čiji je cilj emocionalna i materijalna sigurnost, zadovoljenje potreba članova obitelji te primarna socijalizacija kroz proces usvajanja poželjnih i društveno prikladnih standarda ponašanja (Cusimano i Riggs, 2013). Nadalje, obitelj je i socijalni sistem s različitim podsistemima koji su u međusobnoj interakciji, kao što su partnerski odnosi, odnos s braćom i sestrama te odnos roditelja i djeteta. Ipak, radi se o dinamičnoj strukturi unutar koje se odnosi stalno mijenjaju, a jedan od razloga mogu biti promjene unutar pojedinaca koje su povezane sa životnim razdobljem u kojem se on nalazi, primjerice adolescencija ili rana odrasla dob.

Brojne su razvojne teorije pokušale objasniti životne stadije i njima svojstvene razvojne zadatke pa je tako Erikson razdoblje rane odrasle dobi opisao kao razdoblje stvaranja intimnih odnosa te razrješavanje kriza vezanih uz iste (Corey, 2004). Pretpostavka je da će tada najranija socijalna iskustva pojedinca, bilo da je u istima sudionik ili promatrač, poslužiti kao model za kasnije intimne odnose (Steinberg, Davila i Fincham, 2006). Tu se isprepleću odnos mladog čovjeka s roditeljima te međusobni odnos roditelja. Očekivanja o intimnim vezama se počinju formirati od najranijih iskustava s primarnim skrbnicima te potom utječu na ponašanje u intimnim vezama. S druge strane, odnos između majke i oca je prvi intimni, odnosno, romantični odnos s kojim se dijete upoznaje te kroz njihovu interakciju spoznaje kako se ljudi odnose jedni prema drugima i usvaja pravila, norme, vrijednosti i ponašanja povezane s interpersonalnim odnosima (Einav, 2014). U daljnjem će tekstu biti govora o tome kako se najranije interakcije osobe s primarnim skrbnicima, kao i promatranje njihovog međusobnog odnosa odražavaju na formiranje bliskih međuljudskih odnosa u ranoj odrasloj dobi.

1.2. Privrženost

Privrženost se definira kao snažna emocionalna veza pojedinca u odnosu na jednu ili više osoba. Prvenstveno ju stvara dijete sa svojim primarnim skrbnikom u kontekstu svakodnevnih interakcija. Karakteristike privrženosti su usmjerenost na specifičnu osobu, dugotrajnost veze, kao i to da ona vrijedi u različitim kontekstima (Bowlby, 1982, 1988; prema Robbins, 2008). Najvažniji odnosi tijekom života upravo su oni sa specifičnim osobama prema kojima razvijamo privrženost, odnosno, s figurama privrženosti. Kroz njih učimo što možemo očekivati od drugih, ali i o njihovim kapacitetima za pružanje brige i ljubavi. Od osnovnih pojmova vezanih uz teoriju privrženosti izdvaja se pojam figure privrženosti, odnosno, osobe s kojom se razvija privrženost i koja ujedno ima funkciju sigurne baze za istraživanje okoline ili utočišta u slučaju opasnosti. Kako bi se održala bliskost s figurom privrženosti izvode se karakteristična svrsishodna ponašanja kao što su smiješak, kontakt očima, održavanje fizičke blizine ili plakanje. Spomenuta ponašanja se aktiviraju u stresnim situacijama poput umora, bolesti ili straha (Hazan i Shaver, 1994).

Osnovni primjer privrženosti je odnos majke i djeteta, ako je majka ta koja brine o djetetu. Privrženost može biti usmjerena k ocu, djedu, baki, a kasnije i prijateljima i romantičnim partnerima te drugim osobama s kojima postoji dugotrajna emocionalna veza veće ili manje kvalitete. Iako sva djeca razviju privrženost (čak i prema roditeljima koji ih zanemaruju ili zlostavljaju), nisu sva sigurno privržena. Ainsworth, Blehar, Waters i Wall (1978; prema Kamenov i Jelić, 2003) navode da se ovisno o ponašanju majke prema novorođenčetu, kvaliteti njihova odnosa, majčinu primjećivanju djetetovih signala i njihovu točnom interpretiranju, prikladnom odgovaranju, brizi i nježnosti, stvara jedan od tri tipa privrženosti djeteta prema majci. Tako razlikujemo sigurni tip privrženosti, u koji se ubraja oko 65% djece, izbjegavajući tip, u koji se ubraja oko 25% djece i ambivalentni ili opirući tip, u koji se ubraja oko 10% djece.

1.1.2. Privrženost u odrasloj dobi

Uočene individualne razlike u privrženosti Bowlby je objašnjavao pojmom *unutarnjeg radnog modela* (Hazan i Shaver, 1994). Sam sustav privrženosti je organizacijski sustav, organiziran i reguliran kroz interpersonalne interakcije, ponajprije kroz responsivnost primarnog skrbnika na signale stresa. Na temelju svakodnevnih interakcija skrbnik-dijete, djeca uče što mogu očekivati u pojedinim situacijama i u skladu s tim prilagođavaju svoja ponašanja. Ta očekivanja formiraju bazu mentalnih reprezentacija, odnosno, unutarnjih radnih modela, koje omogućuju prognozu dostupnosti i responsivnosti skrbnika te uključuju međusobno povezane modele selfa i figure privrženost (Hazan i Shaver, 1994). Jednom usvojeni, unutarnji modeli će se aktivirati svaki put kada se osoba nađe u nekom odnosu s drugima i kada se aktiviraju emocije kao ljubav, strah od gubitka osobe, boli zbog gubitka ili veselje zbog ponovnog povezivanja (Shaver i Mikulincer, 2014).

Bowlby (1979; prema Jerković, 2008) je smatrao kako privrženost funkcionira kroz cijeli život, počevši od najranijih dana. Istraživanja na području privrženosti oslanjaju se na dvije njegove pretpostavke: 1) da je organizacija privrženosti stečena u djetinjstvu relativno stabilna kroz cijeli život i 2) da su veze s romantičnim partnerima prototip privrženosti u odrasloj dobi. Roditelji i dalje ostaju trajne komponente u hijerarhiji privrženosti, ali s vremenom zauzimaju sekundarnu poziciju po važnosti, dok partneri postaju najvažniji objekti privrženosti (Shaver i Mikulincer, 2014). Tijekom adolescencije i rane odrasle dobi mladi se još uvijek obraćaju roditeljima u vremenima povećanog stresa i koriste ih kao figure privrženosti.

Na temelju istraživanja Ainsworth i sur. (1978, prema Hazan i Shaver, 1994) opisana su ranije navedena tri tipa privrženosti koji su kasnije korišteni u mjernom instrumentu Hazan i Shaver (1994) namijenjenom ispitivanju privrženosti romantičnim partnerima. Ispitanici sami sebe klasificiraju u jedan od tri tipa privrženosti. Sigurni tip privrženosti odlikuje lakoća zblizavanja s drugima, spremnost da ovise o drugima i da drugi ovise o njima. Izbjegavajući tip okarakteriziran je neugodom pri zblizavanju s drugima, nepovjerenjem prema drugima i nespremnošću da ovise o njima. Pojedinci koji se opisuju ambivalentnim tipom (ili zaokupljenim) smatraju da drugi nisu spremni zbliziti se s njima koliko bi oni htjeli, žele biti jako bliski s partnerima, ali se boje da će biti napušteni (Jerković, 2008).

Bartholomew i Horowitz (1991) proširili su ovaj model podijelivši izbjegavajući tip privrženosti na dva podtipa: *odbijajući* i *plašljivi*. Plašljivo privrženi žele blisku vezu, ali

bliskost im je neugodna jer strahujući od odbacivanja, teško vjeruju drugima i teško ovise o njima. Oni imaju negativan model sebe i drugih. Plašljivi stil je kombinacija ambivalentne i izbjegavajuće privrženosti iz modela Hazanove i Shavera (1994), a povezuje se i s dezorganiziranim tipom privrženosti u djetinjstvu koji je čest kod zlostavljane i zanemarivane djece.

Odbijajuće privržene osobe osjećaju se dobro i bez bliske veze i žele neovisnost. One imaju pozitivan model o sebi, a negativan o drugima. Zaokupljeno privržene osobe odgovaraju ambivalentnom tipu u ovom modelu. Previše su zaokupljene bliskim odnosima, osobno zadovoljstvo im ovisi o tome kako ih drugi prihvaćaju, podcjenjuju se. Njihov model o sebi je negativan, a o drugima je pozitivan (Bartholomew i Horowitz, 1991). Ova su dva stila posebno interesantna zbog njihove nepodudarnosti između modela o sebi i modela o drugima. Kada je osoba s odbijajućim stilom privrženosti izložena socijalnim informacijama, kao što je odbijanje od drugih, umanjivat će važnost drugih kako bi i dalje održala visoko samopoštovanje, a zaokupljeno privrženi će okrivljavati sebe kada ga drugi odbacuju kako bi o njima zadržao pozitivan model. Naposljetku, sigurno privržene osobe cijene intimnost i održavaju bliske odnose bez gubljenja osobne autonomije te imaju pozitivan model i sebe i drugih. Model je prikazan u Tablici 1.

Tablica 1. *Mjera stila privrženosti u odrasloj dobi Bartholomew i Horowitz (1991)*

Mjera privrženosti	Opis stila privrženosti
Sigurna privrženost	Lako mi je emocionalno se zbližiti s drugima. Osjećam se ugodno kad ovisim o drugima i kad oni ovise o meni. Ne brinem se da me drugi neće prihvatiti ili da ću ostati sam/a.
Zaokupljena privrženost	Osjećam nelagodu kada postajem blizak/ska s drugima. Želim emocionalno blisku vezu, ali mi je teško u potpunosti vjerovati drugima ili ovisiti o njima. Bojim se da ću biti povrijeđen/a ako si dozvolim da postanem preblizak/prebliska s drugima.
Plašljiva privrženost	Želim se potpuno emocionalno zbližiti s drugima, ali često mi se čini da drugi ne žele biti bliski onoliko koliko ja to želim. Osjećam se nelagodno kad nisam u bliskom odnosu, ali ponekad se brinem da drugima nisam toliko važan/a koliko su oni važni meni.
Odbijajuća	Osjećam se dobro bez emocionalno bliskog odnosa. Jako mi je

privrženost	važno osjećati se nezavisno i samodovoljno, i više volim kad ne ovisim o drugima i kad drugi ne ovise o meni.

U podlozi prethodno opisane četverodjelne tipologije privrženost (sigurni, plašljivi, zaokupljeni i odbijajući tip) nalaze se dvije dimenzije – model o sebi i model o drugima. Model o sebi može biti pozitivan (osoba sebe vidi kao vrijednu ljubavi i pažnje) ili negativan (osoba misli da ne zavrjeđuje ljubav). Sukladno tome, i model o drugima može biti pozitivan (osoba vidi druge kao dostupne i brižne) ili negativan (osoba vidi druge kao nepouzdana i odbijajuće). Modeli o sebi i drugima grade se na iskustvu s figurama privrženosti. Dijete procjenjuje kakvo je ono samo i kakvi su drugi ljudi iz načina na koji ga roditelji vide i kako se ponašaju prema njemu. Ta internalizirana iskustva iz djetinjstva grade unutarnje radne modele o sebi i drugima te time utječu na interpersonalne odnose tijekom cijelog života (Jerković, 2008).

Dimenzije modela o sebi i drugima se mogu objasniti i u terminima "ovisnosti ili anksioznosti" (model o sebi) ili "izbjegavanja" (model o drugima). Ovisnost varira od niske (pozitivna slika o sebi je interalizirana i ne ovisi o vanjskoj validaciji od strane drugih), do visoke (slika o sebi se odražava samo na temelju prihvaćanja od strane drugih). Izbjegavanje intimnosti predstavlja stupanj u kojem ljudi izbjegavaju bliskost s drugima zbog očekivanja odbacivanja. Prema tome, sličnost odbijajućeg i plašljivog tipa privrženosti je u tendenciji k izbjegavanju bliskosti, a razlikuju se prema stupnju u kojem njihova slika o sebi ovisi o prihvaćenosti od strane drugih. Zaokupljeni i plašljivi tip slični su po ovisnosti o drugima u održavanju pozitivne slike o sebi, a razlikuju se prema spremnosti da se upuste u bliske veze s drugima. Model je prikazan u Tablici 2.

Tablica 2. *Dvodimenzionalni model odrasle privrženosti Kim Bartholomew*
(Bartholomew i Horowitz, 1991)

MODEL O SEBI (ovisnost ili anksionost)			
		POZITIVAN (niska)	NEGATIVAN (visoka)
MODEL O DRUGIMA (izbjegavanje)	POZITIVAN (nisko)	SIGURNI TIP (ugoda s intimnošću i autonomijom)	ZAOKUPLJENI TIP (zaokupljeni odnosima, pretjerano ovisni)
	NEGATIVAN (visoko)	ODBIJAJUĆI TIP (umanjuju važnost privrženosti, neovisni)	PLAŠLJIVI TIP (strah od bliskosti, društveno izbjegavanje)

Uz interakciju s primarnim skrbnicima, na naše viđenje okoline utjecat će i promatranje međusobnog odnosa primarnih skrbnika. Aspekti tog odnosa, bilo pozitivni ili negativni, mogu imati dugoročne posljedice u vlastitom kreiranju interpersonalnih odnosa, o čemu će biti više govora u sljedećem odlomku.

1.2. Roditeljski sukobi

Kad je riječ o odnosima unutar obitelji, systemske su teorije dale poseban naglasak na međusobni utjecaj pojedinaca, odnosno, kako ljudsko ponašanje uvelike proizlazi iz emocionalne klime, obrazaca, procesa, ograničenja, uloga te iskustava iz njegove primarne obitelji (Hawkley, 2014). Mentalno će stanje roditelja i bračna ili druga kvaliteta odnosa utjecati na mentalno stanje djeteta i obratno. Pravila, ograničenja i uloge očituju se u svakodnevnim obrascima ponašanja i procesima u obiteljskim interakcijama. Odnos između majke i oca smatra se osnovom obiteljskog sistema koji utječe na sve druge aspekte funkcioniranja (Goldberg i Carlson, 2014). Na primjer, ako se adolescent poistovjećuje sa društvom sklonom agresivnom ponašanju, veća je vjerojatnost da će se i sam tako ponašati. Majčina percepcija agresije u bliskim odnosima je povezana s načinom na koji pristupa djetetu i s djetetovim viđenjem agresije u bliskim odnosima. Dokazano je da će ove individualne norme i ograničenja o agresivnosti biti prediktor za samo pojavljivanje iste. S druge strane, adolescenti koji imaju kohezivne obitelji i responsivne roditelje imaju mnogo manje izgleda za vlastito agresivno ponašanje u bliskim vezama (Brummert Lennigs i Bussey, 2016). Roditeljsko odobravanje agresije može utjecati na stvaranje pravila i uloga unutar obitelji, a samim time i na djecu i njihovo prihvaćanje formiranih pravila koja podupiru agresiju.

Neslaganje je općenita pojava kod bračnih parova ili u vezama i smatra se neizbježnim. Delevi (2008) iznosi podatak o učestalost sukoba od dva puta tjedno u prosjeku. Usto, intenzitet i učestalost sukoba rastu što se partneri bolje poznaju te kad su u češćoj interakciji, primjerice, u braku. Kad ne postoje adekvatne strategije suočavanja, konflikti mogu lako prijeći u neugodne te čak i nasilne interakcije između roditelja. Djeca tijekom odrastanja svjedoče širokom spektru konflikata između roditelja, od onih najsitnijih, preko kronične agresije pa sve do fizičkog nasilja (Cui i Fincham, 2010).

Najčešće konceptualizirano kao neprijateljsko neslaganje između roditelja kod kuće, izraz roditeljsko neslaganje se često naizmjenično koristi kao sinonim za roditeljski sukob ili bračni sukob (Darling, Cohan, Burnst i Thompson, 2008). Taylor, Livingston, Goldman i Eaton (2015) identificirali su šest dimenzija roditeljskog sukoba: frekventnost, sadržaj, razina implikacija za dijete, intenzitet, ponašanje roditelja te prisutnost ili odsutnost razrješenja. Intenzitet i frekvencija ključni su aspekti roditeljskog sukoba kad se određuje djetetovo

viđenje njihova međusobnog odnosa. Drugim riječima, što je intenzitet sukoba veći, veća je i vjerojatnost da će dijete prepoznati ne samo sukob, već i sukobu popratne negativne emocije.

Grych, Seid i Fincham (1992) dobili su tri dimenzije sukoba višeg reda: značajke sukoba, prijetnju i samookrivljanje. Kada je sukob hostilan, agresivan i nedovoljno razriješen predstavlja destruktivan oblik sukoba koji je izrazito nepovoljan za djecu. Izloženost intenzivnim i slabo razriješenim sukobima ove vrste predstavlja značajan stresor djeci i očekuje se da će učestalost roditeljskih sukoba najvjerojatnije biti povezana s dječjim problemima. Suprotno tome, za efikasno razriješen sukob s malo agresije i ljutnje, koji se ne tiče djeteta se ne očekuje da će dovesti do problema u dječjoj prilagodbi. Autori smatraju kako je potrebno ispitati i prirodu sukoba, a ne samo njegovu frekvenciju kako bi se što bolje razumjeli odnosi roditeljskog sukoba s ponašajnim i emocionalnim dječjim problemima. Nadalje, kod dječje percepcije sukoba važno je uzeti u obzir kognitivne i afektivne elemente procjene kao što su percipirana prijetnja, efikasnost suočavanja, kauzalne atribucije i doživljavanje krivnje. Djeca mogu osjećati prijetnju uslijed bračnog sukoba zbog brojnih radnji, primjerice, mogu osjećati strah da će međuroditeljski sukob prerasti u agresiju, da će i oni sami biti uključeni ili da će sukob dovesti do razvoda. Osobe koje vjeruju u svoje sposobnosti suočavanja sa sukobom će češće koristiti efikasne strategije ili nadu u pozitivan ishod. S druge strane, slaba uvjerenost u vlastite sposobnosti kod osobe može dovesti do osjećaja bespomoćnosti i korištenja neefikasnih strategija. Djeca koja krive sebe za bračni sukob mogu osjećati sram i stres te će češće pokušati intervenirati u sukob roditelja (Macuka i Burić, 2013).

Utjecaj međuroditeljskog sukoba na djecu ovisi o tome kako roditelji izražavaju sukob te o tome kako djeca interpretiraju njegovo značenje i implikacije za vlastitu dobrobit. Pri tome, djeca koja doživljavaju sukob kao prijetnju ili se nisu u stanju učinkovito nositi s njim doživljavaju više anksioznosti i bespomoćnosti kada se sukob pojavi (Grych i sur., 1992). Iako postoje mišljenja kako je dječja percepcija sukoba ponekad nestabilna ili netočna, pokazalo se kako mlađa djeca mogu stvoriti kauzalne atribucije o vlastitim doživljajima sukoba. Cusimano i Riggs (2013) navode kako, nažalost, nekad i sama djeca misle da su uzrok prekidu bračnog odnosa roditelja i to već u dobi od pet do osam godina, uz popratne osjećaje krivnje i srama (Grych i sur., 1992).

Oblici agresije u partnerskim odnosima kao što su ogovaranje ili odbacivanje partnera također mogu narušiti zaštitne granice unutar podsistema bračnog para ili drugih hijerarhija u

obitelji. Posebno su kritične situacije sukoba koje uključuju djecu te se od njih traži da budu dio triangularnog odnosa ili da vode emocionalnu brigu o roditeljima. Uključenost djeteta u triangularni odnos s roditeljima usred njihova sukoba povezana je s internaliziranim ponašanjima, depresijom, samookrivljavanjem te slabljenjem granica na relaciji roditelj-dijete (Hawkley, 2014). U skladu s prethodno navedenim nalazima su i nalazi Kaplan (2016) prema kojima je emocionalna briga djeteta o roditelju povezana s eksternaliziranim i internaliziranim ponašanjima, slabijom kompetentnošću u prijateljskim odnosima, većom ovisnošću i skrivanjem problema od roditelja. U ranoj odrasloj dobi djeca se lako mogu dosjetiti sukoba roditelja, a Taylor i sur.(2015) su dobili nalaze koji potvrđuju emocionalni utjecaj sukoba roditelja na djecu. Uz to, dosjećanje sukoba nije dobno ograničeno i vremenski period neće dovesti do poteškoća u istom.

Međuroditeljski sukobi utječu na djecu zbog prijetnje sigurnoj bazi koja postoji u obitelji i tako dovode do agresivnih ili nesigurnih ponašanja (primjerice, depresivnih ili anksioznih ponašanja). Prema Hawkley (2014), stariji adolescenti u usporedbi s mlađima mogu ili biti i sami agresivni prema bliskim osobama, ili, uvidjevši koliko to narušava odnose, razviti neki od internaliziranih ponašanja, prestati ići u školu ili otići od kuće. Suprotno tome, mogućnost roditelja da efikasno komuniciraju, generiraju emocionalnu bliskost i međusobnu podršku ima značajne implikacije za dobrobit i razvoj djeteta. Suportivna komunikacija između supružnika rezultirat će manjom vjerojatnosti za razvoj internaliziranih, a pogotovo eksternaliziranih ponašanja koja su češće posljedica promatranja odnosa roditelja i više narušavaju obiteljsku dinamiku (Goldberg i Carlson, 2014).

1.3. Romantični odnosi u ranoj odrasloj dobi

Do kraja adolescencije većina mladih formira intimne veze, bilo s romantičnim partnerima ili s bliskim prijateljima i te veze imaju sve odlike privrženosti. Stoga, adolescencija nije period u kojem potrebe privrženosti nestaju, nego prijelaz u kojem se te potrebe postupno usmjeravaju prema vršnjacima (Jerković, 2008). Mogućnost ostvarivanja intimnosti u bliskim odnosima smatra se glavnim razvojnim zadatkom adolescencije i rane odrasle dobi i važni su kako pojedincima, tako i društvu (Cui i Fincham, 2010). Bliski interpersonalni odnosi povećavaju psihološku dobrobit, a nemogućnost da se razviju i održe uspješni romantični odnosi povezana je s emocionalnim i psihičkim stresom (Rauer, Pettit, Lansford, Bates i Dodge, 2013; Sternberg i sur., 2006). Smatra se da takav neuspjeh, ne samo da ometa razvoj, već ima i ozbiljne negativne implikacije na daljnji životni vijek (Cui, Fincham i Kay Pasley, 2008). Iz prethodnih je nalaza jasno vidljivo kako je svakom pojedincu u interesu da održi ili poboljša romantični odnos u kojem se nalazi (Hembrecht, 2009).

Period proveden u predbračnom odnosu za mnoge se produžio i na više od deset godina te takvo poduže vremensko razdoblje omogućava širok spektar različitih romantičnih iskustava (Rauer i sur., 2013). Naponi da se identificira normativni romantični profil povećani su jer ne postoji univerzalan obrazac za sve. To se posebno odnosi na uspostavljanje intimnosti u odnosima, jer se zapravo malo ljudi u mlađoj odrasloj dobi osjeća spremnima i mogu preciznije shvatiti pojam intimnosti jedino na osnovi prethodnih iskustava. Pri tome se ponajviše referira na iskustva iz najranijeg životnog vijeka (Arnold, Walker O'Neil i Futris, 2012; Einav, 2014).

Smatra se kako se razvoj romantičnih odnosa u ranijoj životnoj dobi odvija u fazama. Započinje u adolescenciji s kraćim i površnijim vezama, najčešće unutar grupe vršnjaka. Zatim te veze postaju višestruke, no nisu više usko vezane uz vršnjačku grupu, već se temelje na emocionalnoj povezanosti. U kasnijoj adolescenciji se očekuje da romantični odnos kulminira kroz postojanje jednog dugoročnijeg odnosa. Općenito se takav prijelaz iz više površnijih odnosa u jedan dugoročniji "odrasli" odnos smatra ne samo normativnim, već i ključnim za odrastanje i sazrijevanje (Rauer i sur., 2013).

Razdoblje života od 18 do 25 godina smatra se razdobljem nestabilnosti, istraživanja te veće usmjerenosti na sebe nego na uspostavljanje bliske zajednice s drugom osobom. Stoga

ne čudi da su tada mnoge veze kratotrajne i da je u interesu spoznati važnost bliskih odnosa, kao i prikladne načine rješavanja konflikata (Taylor i sur.,2015).

1.3.1.Vjeronja o romantičnim vezama

Parovi dolaze sa širokim spektrom očekivanja vezanim za odnos, s obzirom na to da svatko ima različite pretpostavke o tome koje karakteristike osoba treba imati u nekoj socijalnoj ulozi, primjerice, ulozi partnera. Te pretpostavke postaju model ponašanja u partnerskom odnosu, no također i model na osnovu kojeg osoba procjenjuje sebe, svog partnera i njihov odnos (Filipović, Vukosavljević-Gvozden i Opačić, 2014). Neke od tih pretpostavki postaju eksplicitne te su dio verbalnog repertoara koji partneri međusobno razmjenjuju na dnevnoj bazi. Pretpostavke, odnosno, očekivanja predstavljaju različita mišljenja koje svaki partner iznosi u nadi da će se druga strana s time složiti i učiniti to. Druga očekivanja, jednako utjecajna, su implicitnija i mogu odražavati nesvjesne potrebe pojedinca za ispunjenje osobnih, ponekad neostvarenih dječjih želja u romantičnom odnosu. Ljudi nerijetko znaju očekivati od partnera da kompenzira svojim kvalitetama i karakteristikama specifična iskustva kao što su briga i sigurnost, kojih u djetinjstvu nisu imali u adekvatnoj kvantiteti ili kvaliteti (Einav, 2014).

Proces socijalizacije, odnosno, interakcije s okolinom je ključan za usvajanje vrijednosti, stavova i vještina relevantnima za romantične odnose. Glavnu ulogu u socijalizaciji imaju roditelji, s obzirom na to da oni imaju najveći utjecaj na djecu u djetinjstvu i ranoj adolescenciji, kritičnom periodu za proces socijalizacije. Opažanjem roditelja, i njihovog romantičnog odnosa koji je zapravo prvi romantični odnos s kojim se susreću, djeca mogu učiti što znači biti romantični partner (Obegi, Morrison i Shaver, 2004). Kroz svoje interakcije roditelji pružaju djetetu model ponašanja za različite situacije, primjerice, kako prepoznati emocije druge osobe, o kojim se temama treba raspravljati, a o kojima ne ili kada tražiti utjehu od partnera. Ako je osoba u obitelji naučila izbjegavati razgovor o svojim problemima kako ne bi zamarala druge, vjerojatno će i kasnije imati teškoća u otvorenoj komunikaciji s partnerom po pitanju problema u vezi (Stacker i Bursik, 2003). Teško je izbjeći oblik učenja opažanjem jer djeca slušaju razgovore roditelja, čak i one intimne koji bi trebali biti u najvećoj diskreciji i primjećuju, ako do toga dođe, negativne

posljedice tih razgovora poput tuge ili ljutnje (Shaver i Mikulincer, 2012). Otvoren odnos roditelja povećava vjerojatnost da će ih djeca doživljavati kao modele vrijedne imitiranja i time se olakšava prijenos vrijednosti za različite aspekte života.

Ljudi često s određenim idealizmom gledaju na partnerske odnose ili vjeruju u mitove da ljubav traje vječno, da partneri koji se vole imaju savršen seksualni život, da ljubav nadilazi sve prepreke. Takva su očekivanja pretjerana i nerealna te lako prelaze u rigidne i isključive stavove popraćene drugim iracionalnim uvjerenjima i sigurno vode k problemima u odnosu (Filipović i sur., 2014). Kad su očekivanja ekstremna, prezahtjevna ili prerigidna to dovodi do konflikta ili razočaranja jer je manja mogućnost da budu ostvarena. U takvim slučajevima veza postaje jedini izvor samopouzdanja i vlastite važnosti i dovodi do toga da se čak i najmanja frustracija doživljava kao prijetnja i stvara atmosferu punu anksioznosti i konflikta. S druge strane, ako jedan partner očekuje da su distanca i osobni prostor dio svake veze, uz smanjena očekivanja za intimnost ili bliskost lako se može dogoditi da zahtjevi druge strane za većom intimnošću rezultiraju zlovoljnošću i neizbježnim konfliktima. Načelno, kad partneri ne mogu obnašati uloge koje im je druga strana namijenila, onaj drugi se osjeća anksiozno, prevareno i nepotpuno (Arnolds i sur., 2012; Einav, 2014).

Začetnik racionalno-emocionalno bihevioralne teorije (REBT), Albert Ellis (1962; prema Stacket i Bursik, 2003) smatrao je kako emocionalni distres proizlazi iz prihvaćanja izvora iracionalnih i kontradiktornih samoporažavajućih vjerovanja. Takva vjerovanja odstupaju od onih logičnih i racionalnih i vode autodestruktivnim ponašanjima. Konceptualizirana su kao trajne, generalizirane kognitivne strukture, u načelu filozofske prirode i mogu se primijeniti na različita životna područja. Više je empirijskih istraživanja potvrdilo negativne posljedice iracionalnih vjerovanja na prilagodbu pojedinca i uspjeh u vezama (Stacket i Bursik, 2003). Eidelson i Epstein (1982) su pokušali utvrditi koja su to iracionalna uvjerenja specifična upravo partnerskom odnosu. Ona se tiču različitih aspekata bračnog života kao što su seksualnost, romantični ideali, donošenje odluka, poželjne osobine partnera i slično. Kako su formirana dijelom na temelju Ellisove teorije kognitivnog funkcioniranja, ali i šire kognitivno-bihevioralne perspektive, nazvana su iracionalnim ili disfunkcionalnim uvjerenjima (Corey, 2004). Prvi se izraz u REBT-u koristi za apsolutističke zahtjeve, netoleranciju na frustraciju i općenito negativno vrednovanje drugih. Drugi se izraz koristi u široj kognitivno-bihevioralnoj perspektivi, koja pod tim obuhvaća širi skup za odnos nerealnih i štetnih stavova (primjer: "Partneri koji imaju dobar odnos nemaju tajni jedan pred

drugim").

Varijacije u racionalnim ili iracionalnim očekivanjima mogu se razlikovati s obzirom na dob ili prethodno iskustvo u vezama. Primjerice, mlađi studenti (18 do 20 godina) ili oni koji nisu u vezi u usporedbi sa starijim studentima ili studentima u vezi skloniji su prihvatiti isključiva očekivanja poput onih da je ljubav dovoljna za opstanak veze ili da partner/ica mora biti savršen/a. Ovakva očekivanja stvaraju i studenti koji nisu imali iskustva u romantičnim vezama (Arnold i sur., 2012). Očekivanja starijih studenata te onih iskusnijih u vezama manje su isključiva i ofenzivna.

Danas se u zapadnom društvu općenito naglašavaju važnosti individualizma i vlastitog hedonizma te se generalno očekuje više zadovoljstva i užitaka za sebe, a manje žrtvovanja i zamaranja oko partnera (Hembrecht, 2009). Zbog toga ne čudi da ljudi i prije ulaska u romantične veze postavljaju visoke, u svojoj osnovi iracionalne zahtjeve o tome kako bi se njihov partner trebao ponašati. Čini se kako je jednako teško pronaći odgovarajućeg partnera kao i održati odnos s postojećim (Hembrecht, 2009). Kako eksplicitna, tako i implicitna očekivanja od romantičnih veza odražavaju kulturalne norme prototipa nečeg što se smatra idealnom vezom. Glavnim se izvorom očekivanja ipak smatraju iskustva koja smo stekli u našoj primarnoj obitelji. Proces koji dominiraju u stvaranju očekivanja su dijadni odnos sa svakim od roditelja te promatranje njihove međusobne interakcije (Einav, 2014).

1.4. Strah od intimnosti

Ostvarivanje intimnosti u odnosima dugo se smatralo bazičnom potrebom za mentalno zdravlje i prilagodbu pojedinca. Različiti su deficiti u intimnosti povezani s problemima kao što je depresivnost, a motivacija za intimnošću pokazala se značajnim prediktorom za kasniju psihosocijalnu prilagodbu (Decutner i Thelen, 1991). Mogućim preprekama ili teškoćama u formiranju i/ili održavanju bliskih veza često prethodi strah od intimnosti, koji se definira kao nemogućnost dijeljenja misli ili osjećaja s drugom bliskom osobom (Decutner i Thelen, 1991). Strah od intimnosti nerijetko narušava dobrobit pojedinca, u onolikoj mjeri koliko joj i kvalitetni bliski odnosi mogu doprinijeti (Phillips i sur., 2013). Uz to, neminovno utječe na kvalitetu romantičnih veza (Decutner i Thelen, 1991; Sobral, Teixeira i Costa, 2015).

Strah od intimnosti je također povezan s najranijim interakcijama s roditeljima. Roditelji djece koja zaziru od intimnosti najčešće su reagirali odbijanjem na njihove potrebe ili iskazivanja slabosti, primjerice, prekoravanjem zbog plakanja i uglavnom su bili netolerantni na njihovo iskazivanje emocija i htjeli su posramiti dijete zbog istih. Na isti način može djelovati i roditelj koji je stalno emocionalno uznemiren i osjetljiv te mu dijete ne može izraziti svoje osjećaje bez straha da će ga dovesti do ruba granica. U konačnici, i jako nametljiv roditelj koji pretjerano reagira na svaku djetetovu potrebu također će naučiti dijete da ih zapravo nikad ni ne iznosi i dijete postaje ono koje smanjuje aksioznost roditelja, a ne obrnuto (Shorey, 2015).

U skladu s tim, nemogućnost ili neosjetljivost primarnog skrbnika može dovesti do toga da osoba počne samu sebe percipirati kao nedovoljno vrijednu tuđe pažnje i ljubavi, a okolinu kao emocionalno nedostupnu ili neresponsivnu (Phillips i sur., 2013).

1.5.Uloga obitelji u stvaranju očekivanja u bliskim vezama

Imajući u vidu važnost stabilnih romantičnih odnosa i njihove dobrobiti za funkcioniranje pojedinca, počelo se istraživati kako se uopće razvijaju kapaciteti za romantične odnose. U odnosu roditelj – dijete kontinuitet veze se očituje kroz kognitivne, emocionalne i ponašajne uzorke kroz koje će kasnije konceptualizirati vlastito viđenje veza (Arnold i sur., 2012). Primjena obrazaca ponašanja naučenih u djetinjstvu počinje se manifestirati u adolescenciji kad se počinje tražiti autonomija i ponašati u skladu s onim što je dotad naučeno. Očekuje se da će otvoren i blizak odnos roditelja i djeteta rezultirati zdravim vezama kod djeteta. Proces u kojem se odvija taj prijenos očituje se kroz stilove privrženosti, roditeljske stilove i njima karakteristična ponašanja. Smatra se kako će dijete na temelju ranog iskustva s primarnim skrbnikom razviti svoja kasnija očekivanja o bliskim odnosima, odnosno, kako je privrženost koju osoba iskazuje u odrasloj dobi usporediva s emocionalnim vezama s primarnim skrbnikom (Hazan i Shaver, 1994; Shaver i Mikulincer, 2014).

Obrasci ponašanja u romantičnim odnosima zapravo su izdanci ranih iskustava s privrženosti te su konceptualno slični odnosu s glavnom figurom privrženosti, uz mnoge zajedničke emocionalne i ponašajne značajke (Cusimano i Riggs, 2013). Prema tome, kad je roditelj receptivan za djetetove potrebe to će dovesti do razvoja sigurnog stila privrženosti. Dijete odraslo u takvom okruženju u odrasloj dobi će u svojim odnosima očekivati povjerenje, konzistentnost i ugodu te će se znati suočiti s razočarenjima koja su nekad i neizbježna. Njihova očekivanja od romantičnih veza bit će visoka, ali i dobro balansirana i realna (Einav, 2014). Općenito, iznimno pozitivna iskustva u odnosu roditelj – dijete znači da će i dijete jednog dana iskazivati visoku razinu uključenosti u svojim odnosima. Topao i suportivan odnos razvit će kod djeteta prosocijalno ponašanje i brižnost prema drugima, neovisno u kakvom se odnosu nalazili. Drugim riječima, prisutna je pozitivna i linearna povezanost te što je kvalitetnija veza roditelja i djeteta, kvalitetnije će biti i djetetove romantične veze (Kretschmer, Vollerbergh i Oldhinkel, 2015).

S druge strane, nesiguran stil privrženosti, proizašao iz nedostupnosti, hladnoće i sklonosti kažnjavanju od strane roditelja, dovest će do izbjegavanja te poteškoća u stvaranju povjerenja u ljude, kao i sklonosti održavanju emocionalne distance s drugim ljudima. Osobe nesigurnog stila privrženosti se u odrasloj dobi boje intimnosti i veze smatraju emocionalno zahtjevnima. Hladnoću i manjak potpore kakvu su doživjeli u odnosu s roditeljima očekuju i u

vezamate se osjećaju nevoljeno i beznadno. Nerijetko takav pristup ima za ishod samoispunjavajuće proročanstvo te njihove veze i postaju slične onima s roditeljima (Kretschmer i sur., 2015; Kaplan, 2016).

Ambivalentni stil privrženosti, kao posljedica hirovitih i nekonzistentnih odgojnih metoda, rezultira nepovjerenjem u partnerovu emocionalnu dostupnost, iako je i kod ambivalentno privrženih osoba prisutna intenzivna, ali neispunjena želja za emocionalnim bliskošću (Jerković, 2008). Veze im nerijetko postaju glavni i jedini izvor zadovoljstva ili razočaranja u životu, a sukladno tome, očekivanja koja stvaraju o vezama su visoka i iracionalna (Einav, 2014). U istraživanju Starcket i Bursik (2003) su upravo ispitanici s ovim stilom privrženosti izvještavali o najviše usvojenih iracionalnih vjerovanja. Ovakav koncept o samom sebi kao ranjivoj osobi može poticati sklonosti iracionalnim vjerovanjima, bilo iz modeliranja manjkavih obiteljskih odnosa ili kao obrambeni mehanizam za suočavanje s istima. S vremenom, iracionalna vjerovanja mogu ometati osobu u ostvarivanju njezinih osnovnih ciljeva u romantičnim odnosima. Na isti način povezani su stilovi privrženosti i sa strahom od intimnosti. Subsystem roditelj-dijete odražava važne implikacije za način na koji se pristupa i razmišlja o bliskim vezama, jer su unutar njega internalizirani i formirani internalni radni modeli za buduće veze (Bowlby, 1969; prema Phillips i sur., 2013).

Roditelji predstavljaju prvi model ponašanja za dijete, kao što i brak roditelja najčešće predstavlja prvi intimni odnos koji je blizak djetetu te je stoga potrebno ispitati utjecaj preklapanja bračnih odnosa i njihovih ishoda na ponašanje djece (Delevi, 2008). Vrlo je važno razmotriti i utjecaj teorije socijalnog učenja gdje pojedinac usvaja obrasce ponašanja opažajući druge ljude (Bandura, 1977; prema Goldberg i Carlson, 2014). Mladi mogu usvajati ponašanja u vlastitim romantičnim vezama promatrajući kako se njihovi roditelji ponašaju u braku, primjerice, tijekom konflikata te kroz te observacije formirati vlastita, a uz to i ona konfliktna ponašanja u romantičnim vezama (Cui i Fincham, 2010).

Život s oba roditelja u stabilnoj obitelji pozitivnog ozračja koji se međusobno podržavaju te adekvatno komuniciraju, usko je povezan spozitivnim razvojem djeteta (McLanahan, Tach i Schneider, 2013). Djeca odrasla u takvom okruženju će, prema Goldberg i Carlson (2014), imati manje i eksternaliziranih i internaliziranih problema. Više je istraživanja ipak bilo usmjereno na negativne aspekte odnosa roditelja i njihov utjecaj na djecu. U fokusu su se tako često našli konflikti roditelja, koji ukoliko rezultiraju razvodom negativno utječu na dobrobit djeteta (Lee, Wesbecher, Lee i Lee, 2015), a Cui i sur. (2008) te

Taylor i sur. (2015) navode kako će i sama dugotrajna izloženost konfliktima negativnije utjecati na djecu od razvoda. Delevi (2008) pak navodi, u skladu s prethodno spomenutim nalazima Cui i sur. (2008) te Taylor i sur. (2015) kako su mlade osobe iz cjelovitih obitelji (s oba roditelja) koji su često svjedočile roditeljskim sukobima imale veće probleme s prilagodbom i češće su osjećala sram, krivnju te bojazan uvlačenja u sukobeu usporedbi s onima čiji su roditelji razvedeni i njihovi su sukobi prestali. Problem kod mladih s rastavljenim roditeljima je što su češće bili izloženi manje intimnoj povezanosti roditelja, distanci i konfliktima. Ako je veza između roditelja slaba ili ne postoji, otežano je i stvaranje modela o muško – ženskim odnosima (Darling i sur., 2008).

Kod mladih iz razvedenih obitelji češće se stvaraju i negativna očekivanja o socijalnim i intimnim vezama. Generalno, oni češće izvještavaju o bojaznima vezanim uz buduće veze ili brakove. Iskustvo razvoda roditelja u djetinjstvu može dovesti do toga da će na pitanja ljubavi, predanosti i braka reagirati s određenom dozom anksioznosti te brige da će biti izdani, napušteni ili nevoljeni (Cartwright, 2005; Mahl, 2001). Uz to, boje se kako neće moći uspostaviti intiman odnos s partnerom i da nisu sposobni biti vjerni. Cartwright (2005) navodi kako su sudionici s rastavljenim roditeljima nerijetko izvještavali o nepostojanju adekvatnog modela romantičnih veza koji su mogli opažati, što je dovelo do većeg straha od intimnosti i teškoća u održavanju stabilnih intimnih odnosa. Kao jednu od mogućih strategija izbjegavanja razvoda vide i to da ne ulaze u brak. Posljedice opažanja odnosa roditelja očituju se i u Mahlovom istraživanju (2001), gdje su sudionici navodili kako se boje kako pogreške roditelja neće ponoviti u vlastitim romantičnim vezama. Izraženiji strah od intimnosti kod osoba s razvedenim roditeljima, a naročito kod djevojaka potvrđen je i u istraživanjima Descutner i Thelen (1991) te Armstrong (2014). Općenito, smatra se da su osobe čiji su roditelji razvedeni izložene slabijim modelima dijadnih odnosa te će im stoga usvajanje stavova i ponašanja koji olakšavaju obnašanje bračnih uloga biti otežano, a njihove će teškoće s razvojem povjerenja i zajedništva unositi tenzije u vezu (Armstrong, 2014).

S druge strane, nalazi Delevi (2008) upućuju da se kod mladih osoba iz razvedenih obitelji mogu primijetiti otvoreniji načini udvaranja te općenito viši interes za romantične veze, neovisno radi li se o dugoročnim ili kratkoročnim odnosima. U skladu s tim su i nalazi da takve osobe ranije započinju veze, ranije se upuštaju u seksualne odnose, imaju veći broj seksualnih partnera, imaju kraće veze i općenito negativan stav prema vezama. Iskustvo razvoda može aktivirati ambivalentne obrasce privrženosti, kod kojih s jedne strane osoba želi

vezu, a s druge strane ima strah od napuštanja (Einav, 2014). Iako se smatra kako će obiteljski konflikti i razvod roditelja negativnije utjecati na mladiće, Kretschmer i sur. (2015) iznose kako su djevojke češće bile sklone negativne obiteljske odnose, svoje nesigurnosti i negativne emocije kompenzirati ulaskom u veze koje nisu nužno zadovoljavajuće samo kako ne bi bile same, nadajući se kako će na taj način, neovisno o kvaliteti veze nadoknaditi negativna obiteljska iskustva. Generalno, djevojke češće nego mladići ulaze u veze sa suprotnim spolom te ranije počinju tražiti partnere u slučaju iskustva s razvodom roditelja (Brooks, 2008).

Prema Cui i Fincham (2010) te Cui, Fincham i Durtchi (2011) mladi iz razvedenih obitelji imaju pozitivnije stavove o samom razvodu od onih iz obitelji s oba roditelja, a slične je rezultate dobila i Delač (2007). Noviji rezultati (Branch – Harrix i Cox, 2015) upućuju da nema nikakve razlike u stavovima prema razvodu kod mladih iz razvedenih te obitelji s oba roditelja. Delač (2007) navodi kako se razvod danas smatra ravnopravnim ostajanjem u braku. Parovi manje ostaju u braku iz primjerice, vjerskih razloga te se povećanje stope razvoda smatra uobičajenim slijedom kao posljedica novonastalih društvenih okolnosti. Pokazalo se kako će pozitivnije stavove prema razvodu imati djevojke, osobe iz razvedenih obitelji te one iz obitelji s niskom kvalitetom funkcioniranja.

Kad je riječ o stavu prema braku, Bartolac (2013) iznosi kako 80.9% građana Republike Hrvatske smatra kako brak ipak nije zastarijela institucija te se i dalje smatra visoko cijenjenom. Prema podacima Hrvatskog zavoda za statistiku iz 2016., sklopljenih je brakova tri puta više nego razvedenih. Smatra se da će pozitivnije stavove prema braku imati osobe iz cjelovitih obitelji, kao i osobe čije su dosadašnje romantične veze bile uspješne. Očekuje se i da će mladi odrasli u ruralnim sredinama gdje se više njeguju tradicionalne vrijednosti imati pozitivnije stavove prema braku u usporedbi s mladima iz urbanih sredina (Delač, 2007).

Ranija su se istraživanja više usmjerila na ispitivanja konkretnog iskustva u vezama (Taylor i sur., 2015), fizičkog kontakta (Sternberg i sur., 2006) ili prošlih iskustava u vezama poput broja partnera i duljine veza (Kaplan, 2016) te njihove povezanosti s obilježjima obitelji. Razmatrajući ponašanja koja prate usvojene modele o sebi i drugima kroz dimenzije privrženosti, mogu se zamijetiti razlike u očekivanjima i vjerovanjima kad su u pitanju bliski odnosi. Počevši od odnosa s roditeljima, preko vršnjaka sve do romantičnih veza provlače se očekivanja koja mogu biti manje ili više racionalna te se u ovom istraživanju želi ispitati kako

se ona manifestiraju upravo u romantičnim odnosima rane odrasle dobi, kada najčešće započinju prve ozbiljne veze.

1.6. Cilj istraživanja

Ovo je istraživanje provedeno s osobama mlađe odrasle dobi u svrhu ispitivanja uloge obiteljskih odnosa u očekivanjima o romantičnim vezama. Iako neki obrasci ponašanja postoje od najranijih dana, teže se mijenjaju i utječu na interpersonalne odnose, važno je uočiti odakle potječu i koje su mogućnosti za promjenu ustaljenih obrazaca ponašanja kako bi se fomirali dugoročno stabilni odnosi. Prema prethodno navedenim spoznajama, u ovom se istraživanju želi ispitati na koji način su povezana vjerovanja o romantičnim vezama i strah od intimnosti s aspektima obiteljskih odnosa kao što su privrženost sa svakim od roditelja te percepcija njihova međusobnog sukoba.

Tendencija je uključiti što više mladih osoba koje dolaze iz različitih obitelji, bilo da su im roditelji u braku ili su razvedeni. Strah od intimnosti i učestaliji roditeljski sukobi češće su zabilježeni kod osoba čiji su roditelji razvedeni (Kaplan, 2016). Iako su sukobi možda prestali razvodom, izloženost istima može utjecati na vlastite odluke i vjerovanja o bliskim vezama. Moguć je i povećan strah od intimnosti s ciljem izbjegavanja razočaranja i prekida. Ranija su istraživanjima češće ispitivala stav o razvodu i pokazalo se kako pozitivnije stavove o razvodu imaju osobe čiji su roditelji razvedeni (Delač, 2007; Branch-Harris i Cox, 2015). Sudionike ovog istraživanja se pitalo o stavu prema braku, kako bi se utvrdila povezanost sa ranijim iskustvima u odnosima s roditeljima te samom observacijom njihova odnosa. Vjerovanja o romantičnim vezama uz strah od intimnosti, ispituju neka obilježja kohabitacije i zajedništva s partnerom, stoga su ovdje korištene kao zavisne i kao kriterijske varijable, ali i kao uzajamne prediktorske varijable.

2. Problemi i hipoteze istraživanja

2.1. Problemi istraživanja

1. Ispitati spolne razlike uvjerenjima o romantičnim vezama s obzirom na bračni status roditelja kod osoba mlađe odrasle dobi.
2. Ispitati postoje li razlike u strahu od intimnosti s obzirom na bračni status roditelja.
3. Ispitati doprinos dimenzija privrženosti, straha od intimnosti i značajki sukoba roditelja u objašnjenju očekivanja od romantičnih veza kod osoba mlađe odrasle dobi.
4. Ispitati doprinos vjerovanja o romantičnim vezama, dimenzija privrženosti i značajki sukoba roditelja u objašnjenju straha od intimnosti osoba mlađe odrasle dobi.

2.2. Hipoteze istraživanja

1. Postoji statistički značajanglavni efekt spola na vjerovanja o romantičnim vezama te statistički značajan glavni efekt bračnog statusa roditelja na vjerovanja o romantičnim vezama. Djevojke će imati više usvojenih iracionalnih vjerovanja o romantičnim vezama nego mladići. Postoji statistički značajan efekt bračnog statusa na vjerovanja o romantičnim vezama. Osobe čiji su roditelji rastavljeni imati više usvojenih iracionalnih vjerovanja o romantičnim vezama od onih čiji su roditelji u braku. Postoji statistički značajna interakcija spola i bračnog statusa na vjerovanja o romantičnim vezama. Najviše usvojenih iracionalnih vjerovanja imat će djevojke čiji su roditelji rastavljeni.
2. Postoji statistički značajan efekt bračnog statusa roditelja na strah od intimnosti. Mladi čiji su roditelji razvedeni imat će izraženiji strah od intimnosti od mladih čiji su roditelji u braku.
3. Značajni prediktori za objašnjenje varijance očekivanja o romantičnim vezama biti će strah od intimnosti, dimenzije privrženosti i značajke sukoba roditelja. Izraženiji strah od intimnosti, više izbjegavanja i anksioznosti u odnosu s

roditeljima i češći sukobi roditelja bit će statistički značajni prediktori za više usvojenih iracionalnih očekivanja od romantičnih veza.

4. Značajni prediktori za objašnjenje varijance straha od intimnosti bit će očekivanja od romantičnih veza, dimenzije privrženosti i značajke sukoba roditelja. Više usvojenih iracionalnih očekivanja od romantičnih veza, više izbjegavanja i anksioznosti u odnosu s roditeljima i češći sukobi roditelja bit će statistički značajni prediktori izraženijeg straha od intimnosti.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovao prigodni uzorak od 335 ($M = 58$, $\bar{Z} = 277$) sudionika u rasponu dobi od 18 do 35 godina ($M = 22.72$, $SD = 2.65$). Većinu su sudionika činili studenti i studentice (83.3%), potom zaposlene osobe (11.3%) i nezaposlene (5.4%) iz različitih dijelova Hrvatske. Sudionici su najčešće dolazili iz gradova srednje veličine (34.9%), zatim iz manjih gradova (23.9%), iz ruralnih sredina (22.7%) i velikih gradova (18.5%) (Prilog 1). Većina sudionika (64.5%) živi s oba roditelja. Roditelji 74.5% sudionika su u braku, 19.1% ima razvedene roditelje, a njih 6.9% roditelje koji su udovci ili udovice. Najveći se postotak sudionika (55.8%) trenutno nalazi u romantičnoj vezi, 37.3% sudionika nije u vezi, 2.4% je u braku te po 2.1% sudionika je u izvanbračnoj zajednici ili otvorenoj vezi. Većina sudionika (70.4 %) se vidi u braku jednog dana, 21.8% se trenutno ne vidi, ali ne odbacuju u potpunosti tu opciju, a 5.9% se ne vidi u braku.

3.2. Instrumentarij

3.2.1. Upitnik o demografskim podacima ispitanika, obilježjima obitelji i trenutnom statusu veze: upitnik je konstruiran za potrebe ovog istraživanja. Prikupljeni su podaci o spolu i dobi ispitanika, veličini mjesta u kojem su odrasli, članovima kućanstva u mjestu prebivalištu, bračnom statusu roditelja, zaposlenosti te trenutnom statusu veze. Sudionike čiji su roditelji razvedeni ili kojima je netko od roditelja preminuo se pitalo o njihovoj dobi pri tom životnom događaju. Sudionike koji nisu u braku pitalo se vide li se jednog dana u braku. Primjer upitnika nalazi se u Prilogu 1.

3.2.2. Inventar vjerovanja o vezama (RBI; James, Hunsley i Hemsworth, 2002) je skala koja mjeri stupanj usvojenosti iracionalnih vjerovanja o romantičnim vezama. Sastoji se od 40 čestica vezanih uz različite aspekte romantičnih veza: sukobe, razumijevanje među partnerima, vjerovanja o bazičnim razlikama među spolovima, mogućnosti promjene ponašanja partnerate seksualnom životu para. Za potrebe ovog istraživanja korišten je prijevod Inventara vjerovanja o bliskim vezama iz diplomskog rada Urode (2010). Format odgovora je skala Likertova tipa od 0 (*uopće se ne slažem*) do 5 (*u potpunosti se slažem*). Primjeri čestica su: "*Ne očekujem od svog/je partnera/ice da se može promijeniti*" ili "*Šteta učinjena na početku veze ne može se ispraviti*". U originalnoj su strukturi dobiveni sljedeći faktori: *Muškarci i žene imaju različite potrebe* ($\alpha=.83$), *Poteškoće u razumijevanju suprotnog spola* ($\alpha=.73$), *Neslaganje je destruktivno* ($\alpha=.83$), *Seksualni perfekcionizam* ($\alpha=.75$), *Partneri moraju znati čitati misli* ($\alpha=.77$) i *Partneri ne mogu promijeniti sebe i svoju vezu* ($\alpha=.58$). Faktorska struktura provedena za potrebe ovog istraživanja ne omogućava korištenje dobivenih faktora u daljnjim statističkim analizama te je Inventar ovdje korišten kao unidimenzionalni konstrukt koji ima visoku i zadovoljavajuću pouzdanost (Tablica 4). Viši rezultat na skali znači i višu usvojenost iracionalnih vjerovanja o romantičnim vezama.

3.2.3. Skala straha od intimnosti (FIS; Descutner i Thelen, 1991) je konstruirana u svrhu ispitivanja specifičnih varijabli koje utječu na strah od intimnosti u postojećim ili potencijalnim bliskim vezama. Za potrebe ovog istraživanja Skala straha od intimnosti je prevedena s engleskog na hrvatski metodom dvostrukog prevođenja od strane dva nezavisna profesora engleskog. Skala se sastoji od dva djela. U prvih 30 čestica skale ispitanici trebaju zamisliti da su u bliskoj, intimnoj vezi s osobom nazvanom "X" te na

skali Likertova tipa od 1 (*uopće se ne odnosi na mene*) do 5 (*u potpunosti se odnosi na mene*) procijeniti koliko se koja čestica odnosi na njih osobno. Primjer čestice je "*Bilo bi me strah da će X ulagati u vezu više od mene*". Drugi dio skale sastoji se od pet čestica na kojima ispitanici trebaju na temelju svojih prošlih iskustava u vezama procijeniti na skali Likertova tipa od 1 (*uopće se ne odnosi na mene*) do 5 (*u potpunosti se odnosi na mene*) koliko se koja čestica odnosi na njih osobno. Primjer čestice je "*Izbjegao/la sam mogućnost da budem blizak/bliska s nekim*". Ukupni se zbroj dobije zbrojem procjena na svim česticama oba dijela skale, a viši rezultat upućuje na veći strah od intimnosti. Provedena je faktorska analiza kojom je utvrđena unidimenzionalnost konstrukta, uz objašnjenje varijance kriterija od 31,28%.

3.2.4. Inventar privrženosti obitelji (Kamenov i Jelić, 2003): upitnik koji je modifikacija Inventara u bliskim odnosima Brennana i suradnika (1998; prema Kamenov i Jelić, 2003) konstruiran je u svrhu mjerenja privrženosti u različitim vrstama bliskog odnosa. Sudionici odgovaraju na pitanja na skali Likertova tipa od 1 (*uopće se ne slažem*) do 7 (*u potpunosti se slažem*). Za potrebe ovog istraživanja korišteni su posebno Inventar privrženosti majci i Inventar privrženosti ocu, od kojih svaki ima po 18 čestica. Sadrži po dvije subskale: *Skalu anksioznosti* (devet čestica) i *Skalu izbjegavanja* (devet čestica). Primjer čestice za majku je "*Pokušavam izbjeći preveliko zblizavanje s njom*", a za oca "*Jako se brinem da ću izgubiti naklonost svog oca*". Viši rezultat na Skali anksioznosti ukazuje na viši strah od odbijanja ili napuštanja, a viši rezultat na Skali izbjegavanja ukazuje na višu razinu neugode zbog bliskosti i ovisnosti o drugima.

3.2.5. Skalu dječje percepcije sukoba među roditeljima (CPIC) konstruirali su Grich i sur. (1992), a na hrvatski su je adaptirale i validirale Macuka i Burić (2013). Devet subskala definira tri zasebne dimenzije roditeljskog sukoba – *značajke sukoba*, *samookrivljanje* i *prijetnju*. Zadatak sudionika je procijeniti koliko se pojedina tvrdnja odnosi na njihovo doživljavanje sukoba među roditeljima zaokruživanjem odgovarajućeg broja na skali Likertova tipa od tri stupnja (*1 – netočno, 2 – djelomično točno i 3 – točno*). Za potrebe ovog istraživanja korištene su samo čestice na dimenziji *Značajke sukoba* (23 čestice), uzevši u obzir ranije nalaze iz literature koji se najčešće referiraju na posljedice učestalosti i (ne)razrješenja sukoba. Primjer čestice je "*Često vidim svoje roditelje kako se svađaju*". Viši rezultat na ovoj dimenziji odražava sukob koji se često javlja i koji uključuje visoke razine neprijateljstva i agresije te je slabo razriješen i stabilan.

U Tablici 3 prikazani su deskriptivni podaci korištenih mjernih instrumenata.

Tablica 3. *Deskriptivni podaci i pouzdanosti ispitanih varijabli:*

	Dobiveni raspon				
	M	SD	Min	Max	Cronbach α
Inventar vjerovanja o bliskim vezama	72.53	19.39	17	127	.84
Skala straha od intimnosti	73.53	21.56	35	159	.92
Inventar privrženosti majci – dimenzija izbjegavanje	26.85	13.92	9	63	.92
Inventar privrženosti majci – dimenzija anksioznost	19.25	8.54	9	60	.78
Inventar privrženosti ocu – dimenzija izbjegavanje	34.01	13.22	9	63	.91
Inventar privrženosti ocu – dimenzija anksioznost	18.38	9.57	9	57	.82
Značajke sukoba roditelja	43.75	11.60	23	69	.95

Iz Tablice 3 je jasno vidljivo kako su pouzdanosti korištenih mjernih instrumenata visoke i zadovoljavajuće.

3.3. Postupak

Sudionici su kontaktirani putem društvenih mreža kako bi dobrovoljno pristupili istraživanju te su zamoljeni da informaciju o istraživanju prosljede dalje drugim potencijalnim sudionicima. Upitnicima konstruiranima u *online* obliku za društvene mreže pristupalo se putem poveznice. Sudionicima je na početku objašnjena svrha istraživanja te zagarantirana anonimnost podataka i njihovo korištenje isključivo u svrhu istraživanja. Prvo su se ispitivali demografski podaci sudionika, a potom su ispunjavali sljedeće upitnike: Inventar vjerovanja o vezama, Skalu straha od intimnosti, Inventar privrženosti roditeljima te Skalu dječje percepcije sukoba među roditeljima. Kod Inventara privrženosti i za majku i za oca stajala je uputa sudionicima kako ne moraju ispunjavati upitnik ako više nisu u kontaktu s tim roditeljem iz bilo kojeg razloga te Inventar privrženosti majci nije ispunilo šest sudionika, a Inventar privrženosti ocu 21 sudionik. Sudionici su imali neograničeno vrijeme za rješavanje svakog upitnika te su u bilo kojem trenutku mogli odustati od sudjelovanja u istraživanju. Za ispunjavanje upitnika bilo je potrebno 10 do 15 minuta.

4. Rezultati

Dobiveni podaci su analizirani u statističkom programu SPSS 20.

Za početak su izračunate korelacije između korištenih upitničkih mjera te su prikazane u Tablici 4.

Tablica 4. *Pearsonovi koeficijenti korelacija između vjerovanja o bliskim vezama, straha od intimnosti, privrženosti majci, privrženosti ocu i značajki sukoba roditelja*

	1	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.Vjerovanja o bliskim vezama	-	.32**	.15**	.26**	.32**	.30**	.16**
2.Strah od intimnosti		-	.28**	.26**	.37**	.16**	.11*
3.Izbjegavanje majka			-	.46**	.22**	.14*	.17**
4.Izbjegavanje otac				-	.32**	.20**	.37**
5.Anksioznost majka					-	.72**	.24**
6.Anksioznost otac						-	.21**
7.Značajke sukoba							-

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Očekivanja od bliskih veza značajno i pozitivno koreliraju sa strahom od intimnosti, dimenzijama izbjegavanja i anksioznosti i za majku i za oca te značajkama sukoba roditelja. Ispitanici koji su usvojili više iracionalnih vjerovanja imaju izraženiji strah od intimnosti, više izbjegavanje i anksioznost s oba roditelja te su sukobi njihovih roditelja bili češći i hostilniji. Strah od intimnosti pozitivno i značajno korelira sa skalama anksioznosti i izbjegavanja na inventarima privrženosti i za majku i za oca te nisko sa značajkama sukoba roditelja. Izraženiji strah od intimnosti upućuje na više razine izbjegavanja i anksioznosti u odnosu i s majkom i s ocem te na češće i hostilnije sukobe roditelja.

Izbjegavanje u odnosu s majkom pozitivno je i značajno povezano s izbjegavanjem u odnosu s ocem te anksioznošću u odnosu i s majkom i s ocem, kao i sa značajkama sukoba roditelja. Više razine izbjegavanja u odnosu s majkom dovode do viših razina izbjegavanja u odnosu s ocem, viših anksioznosti u odnosu i s majkom i s ocem te do češće percepcije roditeljskih sukoba. Izbjegavanje u odnosu s ocem, uz navedeno, pozitivno korelira s anksioznošću u odnosu i s majkom i s ocem te sa značajkama sukoba roditelja. Više razine izbjegavanja u odnosu s ocem dovode i do viših razina anksioznosti s oba roditelja.

Dimenzije anksioznosti za majku i za oca značajno i pozitivno koreliraju međusobno, kao i sa značajkama sukoba roditelja. Više razine anksioznosti s majkom značajno su povezane s višim razinama anksioznosti s ocem te percepcijom njihovih sukoba kao učestalih i agresivnih. Sve korelacije između korištenih varijabli su niske do umjerene, pozitivne te značajne.

U nastavku je provedena statistička obrada podataka prema postavljenim problemima ovog istraživanja:

4.1. Spolne razlike u vjerovanjima o bliskim vezama s obzirom na bračni status roditelja

U svrhu odgovaranja na prvi problem istraživanja prvotno je bila namjera provesti dvosmjernu analizu varijance kako bi se ispitale razlike sudionika u vjerovanjima o bliskim vezama s obzirom na spol i bračni status roditelja. Ipak, zbog nesrazmjera u spolu ispitanika, varijabla spol nije uvrštena u analizu. Zbog primarnog interesa istraživanja, nisu uvršteni ni rezultati sudionika čiji su roditelji udovci. U konačnici je proveden t-test kako bi se ispitale razlike u vjerovanjima o bliskim vezama između sudionika čiji su roditelji u braku i onih čijih su roditelji razvedeni. Rezultati su prikazani u Tablici 5.

Tablica 5. Rezultati t-testa u vjerovanjima o bliskim vezama s obzirom na bračni status roditelja

		U braku	Razvedeni	df	t
Vjerovanja o	M	73.20	69.73	310	1.25
bliskim	SD	18.82	22.92		
vezama					

T-testom je dobiveno kako ne postoji statistički značajna razlika u vjerovanjima o bliskim vezama između sudionika čiji su roditelji u braku i onih čiji su roditelji razvedeni ($t = 1.25$, $df = 310$, $p < 0.05$).

4.2. Razlike u strahu od intimnosti s obzirom na bračni status roditelja

S ciljem odgovora na drugom problem, u nastavku je provedena jednosmjerna analiza varijance kako bi se utvrdila značajnost efekta bračnog statusa roditelja na strah od intimnosti. Podaci su prikazani u Tablici 6.

Tablica 6. Rezultati jednosmjerne analize varijance za Skalu straha od intimnosti

		Bračni status roditelja			ANOVA
		U braku	Razvedeni	Udovci/udovice	Bračni status
					$F_{2,334}$
Skala straha	M	72.75	74.21	78.13	0.81
od	SD	21.21	22.05	24.08	$\eta^2 = .01$
intimnosti					

Jednosmjernom analizom varijance nije utvrđen statistički značajan glavni efekt bračnog statusa statusa roditelja na strah od intimnosti kod ispitanika ($F_{2,334} = 0.81$, $p > 0.05$). Strah od intimnosti ispitanika ne razlikuje se s obzirom na bračni status njihovih roditelja.

4.3. Doprinos privrženosti, straha od intimnosti i značajki sukoba roditelja u objašnjenju varijance kriterija vjerovanja o bliskim vezama

U nastavku su provedene dvije standardne regresijske analize. Prvom se regresijskom analizom namjeravalo ispitati mogu li strah od intimnosti, dimenzije izbjegavanja i anksioznosti u odnosu s majkom i s ocem te značajke njihovih sukoba predvidjeti usvojenost iracionalnih vjerovanja o bliskim vezama. Rezultati prve regresijske analize su prikazani u Tablici 7.

Tablica 7. Rezultati regresijske analize i značajni prediktori u objašnjenju varijance kriterija vjerovanja o bliskim vezama

Kriterij	Vjerovanja o bliskim vezama		
	β	t	r_p
Prediktori			
Strah od intimnosti	.24**	4.33	.24
Izbjegavanje majka	-.03	-.55	-.03
Izbjegavanje otac	.14*	2.24	.13
Anksioznost majka	.11	1.39	.08
Anksioznost otac	.15*	2.01	.12
Značajke sukoba	.02	.42	.02
R		.44	
R ²		.20	
F		12.39**	

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

Rezultati prikazani u Tablici 7. pokazuju kako je regresijski model značajan ($F_{6,301} = 12,9$, $p < 0.01$, $r^2 = .20$), a prediktorske su varijable objasnile 19.8.% varijance kriterija vjerovanja o bliskim vezama. Najznačajniji prediktor za vjerovanja o bliskim vezama je Strah od intimnosti. Što je izraženiji strah od intimnosti, više je i usvojenih iracionalnih vjerovanja o bliskim vezama. Kao značajan prediktor se pokazao i odnos s ocem na obje dimenzije

Inventara privrženosti. Osobe koje pokazuju više razine izbjegavanja i anksioznosti u odnosu s ocem imaju i više usvojenih iracionalnih vjerovanja o bliskim vezama.

4.4. Doprinis vjerovanja o bliskim vezama, privrženosti majci i ocu te značajki njihova sukoba u objašnjenju varijance kriterija straha od intimnosti

U drugoj se regresijskoj analizi ispitivalo mogu li vjerovanja o bliskim vezama, dimenzije izbjegavanja i anksioznosti u odnosu s majkom i s ocem te značajke njihovih sukoba predvidjeti razinu straha od intimnosti. Rezultati regresijske analize prikazani su u Tablici 8.

Tablica 8. *Rezultati regresijske analize i značajni prediktori u objašnjenju varijance kriterija Straha od intimnosti*

Kriterij	Strah od intimnosti		
	β	t	r_p
Prediktori			
Vjerovanja o bliskim vezama	.24**	4.33	.24
Izbjegavanje majka	.17**	3.00	.17
Izbjegavanje otac	.17	1.07	.06
Anksioznost majka	.26**	3.30	.19
Anksioznost otac	-.12	-1.67	-.10
Značajke sukoba	-.02	-.27	-.02
R		.44	
R ²		.20	
F		12.67**	

**p<0,01

Iz Tablice 9. vidimo da je regresijski model značajan ($F_{6,301}$, $p<0.01$, $r^2 = .20$), uz objašnjenih 20.2% varijance kriterija. Najznačajnija prediktorska varijabla za objašnjenje varijance kriterija straha od intimnosti su vjerovanja o bliskim odnosima. Osobe koje imaju više usvojenih iracionalnih vjerovanja o bliskim vezama imaju i izraženiji strah od intimnosti. Kao

značajne prediktorske varijable pokazale su se i dimenzije izbjegavanja i anksioznosti u odnosu s majkom. Osobe koji iskazuju više izbjegavanja i anksioznosti u odnosu s majkom, imaju i izraženiji strah od intimnosti.

5. Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlikuju li se vjerovanja o bliskim vezama kod mladih prema bračnom statusu njihovih roditelja te strah od intimnosti s obzirom na bračni status njihovih roditelja, kao i ispitati ulogu privrženosti s majkom i s ocem i percepciju njihovih međusobnih sukoba. Nisu dobivene značajne razlike u vjerovanjima o bliskim vezama s obzirom na bračni status roditelja sudionika, kao što nisu dobivene ni značajne razlike u strahu od intimnosti sudionika s obzirom na bračni status njihovih roditelja. Rezultati nisu u skladu sa ranijim nalazima (Cui i sur., 2010; Mahl, 2001), u kojima je pretpostavka da će mladi čiji su roditelji razvedeni imati više iracionalnih očekivanja, posebice djevojke. Nadalje, ispitanici se nisu razlikovali u strahu od intimnosti s obzirom na bračni status njihovih roditelja, a očekivalo se da će mladi čiji su roditelji razvedeni imati viši strah od intimnosti u partnerskim odnosima (Branch-Harris i Cox, 2015). Kod objašnjenja varijance kriterija očekivanja od bliskih veza, kao značajan se prediktor pokazao strah od intimnosti, što je u skladu s očekivanjima da će mladi s višim strahom od intimnosti imati i više usvojenih iracionalnih očekivanja. Značajnim su se prediktorom pokazali i odnos s ocem na obe dimenzije Inventara privrženosti ocu. Anksioznost i izbjegavanje u odnosu s ocem, odnosno, strah od odbijanja i napuštanja i neugoda zbog bliskosti i ovisnosti o ocu, doprinose višem usvajanju iracionalnih vjerovanja. Kad je u pitanju strah od intimnosti, značajan su prediktor u skladu s hipotezom, očekivanja od bliskih veza, s tim da je ovdje u odnosu s majkom ključan za strah od intimnosti jer su dimenzije anksioznosti i izbjegavanja značajan prediktor za izraženiji strah od intimnosti u bliskim vezama.

U ovom istraživanju nisu dobivene razlike, što je moguće objasniti činjenicom da mladi čiji su roditelji razvedeni nerijetko doživljavali zanemarivanje od strane njihovih roditelja te kao posljedicu toga razvijaju neovisnost i samostalnost od drugih osoba u usporedbi s onima čiji su roditelji u braku (Brooks, 2008). Usto, ono što se nije ispitalo je jesu li roditelji ispitanika koji su razvedeni ponovno u braku ili vezi. Ako je nečiji roditelj nakon razvoda našao novog partnera/icu i sada je u sretnoj vezi koja pozitivno utječe na odnose u obitelji, djeca imaju primjeren model za razvoj adekvatnih vještina u romantičnim

odnosima kao što su realna očekivanja, dobra komunikacija i mirno rješavanje konflikata uz postizanje kompromisa. Djeca primjećuju promjenu u ponašanju roditelja koji je našao novog i kompatibilnijeg partnera i gledaju na razvod kao na olakšanje i prekid sukoba (Mahl, 2001). Kako se u ovom istraživanju ispitala i životna dob u trenutku razvoda roditelja, ispitana je i povezanost vjerovanja o bliskim vezama sa životnom dobi ispitanika u trenutku razvoda roditelja. Dobivena je niska, pozitivna i značajna povezanost prema kojoj je najviša usvojenost iracionalnih vjerovanja kod onih ispitanika čiji su se roditelji razveli nakon njihove 20. godine života. To se može povezati s ranijim obrazloženjima za eventualni ponovni brak razvedenih roditelja, to jest da će raniji razvod i ulazak u novi, kvalitetniji odnos pružiti djetetu pozitivan model muško-ženskih odnosa. Prema Cartwright (2005), mladi čiji su roditelji razvedeni se zapravo boje ponoviti iskustvo razvoda te će stoga više poraditi upravo na ranije navedenim vještinama potrebnima za uspostavljanje i održavanje kvalitetnih bliskih veza.

Mladi čiji su roditelji razvedeni u ovom uzorku ipak nemaju viši strah od intimnosti od mladih čiji su roditelji u braku. Kao i u istraživanju Brooks (2008), aritmetičke sredine pokazuju nešto više rezultate na Skali straha od intimnosti kod osoba s razvedenim roditeljima, no razlika ipak nije statistički značajna. Jedno od mogućih objašnjenja je prigodni uzorak, to jest, broj ispitanika s razvedenim roditeljima (njih 64). Kao najčešći zaštitni faktor za neometan razvoj intimnosti s bliskim osobama navodi se dobar odnos s barem jednim od roditelja (Kaplan, 2016, Taylor i sur., 2015). Pokazalo se i da osobe koje percipiraju uzajamni bračni odnos svojih roditelja kao blizak i prisan isto tako navode da su oni bili manje uključeni u svoju roditeljsku ulogu, što je kod djece rezultiralo višim traženjem bliskosti u kasnijim vezama kao kompenzaciju. S druge strane, ako se odnos roditelja percipira negativno, to također može dovesti do kasnijeg povećanog traženja intimnosti u vezama, kao posljedica odbacivanja neuspjelog modela iz obitelji. Čini se kako jedan odnos djeluje nauštrb drugog te da se osobni resursi ulažu u odnos s partnerom zanemarujući roditeljsku ulogu ili obratno, smanjujući mogućnost održavanja intimne veze s partnerom. U konačnici, očekivanja o intimnosti u odrasloj dobi odraz su potrebe za kompenzacijom ranijeg disbalansa u bliskim vezama (Einav, 2014).

Regresijski model za objašnjenje varijance kriterija vjerovanja o bliskim vezama pokazao se značajnim, dok su od prediktora značajni strah od intimnosti te obje dimenzije na inventaru privrženosti s ocem – anksioznost i izbjegavanje. Prema Jelić i Kamenov (2015),

dobar odnos s ocem pokazao se značajnim prediktorom za razvoj boljih socijalnih vještina što dovodi do veće kompetentnosti u vezama i bolje emocionalne prilagodbe, a dobar odnos s majkom je prediktor i za razvijenije vještine rješavanja konflikata. Longitudinalne su studije pokazale kako će pozitivan odnos s roditeljima, kao što su normalna razina kontrole i kohezija u obitelji, biti prediktori za zdrav razvoj intimnosti u vezama. Majke pokazuju veću uključenost i bliskost u odnosu s djecom od očeva, ali se češće i sukobljavaju s djecom od očeva. S druge strane, odnos s ocem igra posebnu ulogu, kako je već navedeno, u procesima socijalizacije i socijalnim facetama djetetova funkcioniranja, kao i u poticanju procesa individuacije i diferencijacije (Parke, 2002). Usto, Sharf i Mayselles (2008) navode kako je blizak odnos s ocem povezan i s trajanjem romantičnih odnosa te većom kvalitetom u istima. Iako je odnos s majkom pozitivno i značajno korelirao s rezultatom na Inventaru vjerovanja o bliskim vezama, u regresijskom modelu se ipak nije pokazao značajnim prediktorom, kao ni značajke sukoba roditelja. Osobe koje pokazuju nisku razinu anksioznosti i izbjegavanja u odnosu s majkom, to jest, sigurno privržene osobe češće razgovaraju s majkom i o romantičnim odnosima i o seksu, a Arnold i sur. (2012) izvještavaju kako nema povezanosti između usvajanja iracionalnih vjerovanja, poput onih da je ljubav dovoljna za brak ili da osoba mora biti uvjerena u uspjeh veze prije nego ju započne i razgovora s roditeljima, posebice majkama. Vjerovanja da kohabitacija povećava uspjeh braka ili da je pronalazak partnera lagan zadatak povezano je samo s nekim aspektima komunikacije s roditeljima. Rezultati Urode (2010) u usporedbi s ovdje dobivenim rezultatima upućuju kako stil privrženosti doprinosi usvajanju racionalnih vjerovanja o bliskim vezama. Muškarci s bojažljivom privrženosti su manje usvajali racionalna vjerovanja u usporedbi s muškarcima sigurnog stila privrženosti i ženama bojažljive privrženosti. Prema Kaplan (2016) zdrava responsivnost roditelja će pozitivnije doprinijeti razvoju sigurnosti i samopouzdanja u kasnijim vezama nego u slučajevima kad su roditelji previše zaštitnički ili odbijajući nastrojeni, što je povezano s češćim izvještavanjem o ljubomori ili strahu od napuštanja u romantičnim vezama. Strah od intimnosti će pak, kroz svoje otežavanje uspostave bliskog donosa i blokiranje osobe onda kad se treba dublje povezati s nekim dovesti do stvaranja iracionalnih uvjerenja zbog kojih će osoba radije ostati na distanci od druge strane zbog straha da ta očekivanja neće biti ispunjena (Shorey, 2015).

Usvojenost iracionalnih vjerovanja, kao i odnos s majkom na obe dimenzije inventara privrženosti pokazali su se značajnima u objašnjenju varijance kriterija straha od intimnosti.

Phillips i sur. (2013) iznose rezultate istraživanja na studentskoj populaciji, u kojem se pokazalo da postojanje toplog i brižnog odnosa s barem jednim roditeljem značajno smanjuje razvoj straha od intimnosti te da viša roditeljska briga smanjuje vjerojatnost za strah od intimnosti u odrasloj dobi. Nadalje, osobe s manje razvijenim strahom od intimnosti su isto tako opisivale odnose s vlastitim majkama kao odnose s visokom razinom brige i topline. U skladu s očekivanjima, nesigurna privrženost obitelji povezana je s višim strahom od intimnosti. Najviša korelacija dobivena upravo s dimenzijom anksioznosti u skladu je s prethodnim nalazima da su osobe s višim strahom od intimnosti sklonije pokazivati anksioznu privrženost (Descutner i Thellen, 1991; Glavak-Tkalić, Vulić Prtorić i Zoroja, 2016). Isto tako, Phillips i sur., (2013) i Glavak-Tkalić i sur. (2016) navode kako je više odbijanje od strane oba roditelja rezultiralo višim strahom od intimnosti samo kod djevojaka. U načelu, kad roditelj na djetetove potrebe ili negativne emocije regira netolerantno, odbijajuće ili kažnjavanjem, dijete će s vremenom i prestati zahtijevati pažnju i podršku. Negativna iskustva ovdje neće biti ublažena uz pomoć roditelja, niti će ih dijete tolerirati kod sebe i jedini način izbjegavanja je da ih se jednostavno ne pokazuje (Shorey, 2015). Značajnost dimenzija izbjegavanja na oba Inventara privrženosti roditeljima nije iznenađujuća ako se uzme u obzir da je odvajanje od roditelja glavni razvojni zadatak adolescencije, koja je kod ispitanika ili pri kraju ili je završila (Jelić i Kamenov, 2015) te je njihov strah od odbacivanja manji, a veća je želja za izbjegavanjem i osamostavljanjem (Kamenov i Jelić, 2003). Ipak, interesantno je kako više iracionalnih vjerovanja dovodi do višeg straha od intimnosti i obrnuto. Imajući u vidu da takvi pojedinci možda više preferiraju odnose u kojima su druge značajke poput predanosti i povjerenja niske, čini se kako oni i u takvim uvjetima mogu biti zadovoljni jer su ionako više usmjereni na očuvanje vlastite individualnosti (Sobral i sur., 2015). U ovim je rezultatima moguće došlo do aktivacije bojažljivih obrazaca privrženosti, gdje osoba s jedne strane želi bliskost, a s druge strane zazire od iste.

Značajke sukoba, iako značajno i pozitivno povezane sa svim korištenim mjerama ipak nisu bile značajan prediktor za objašnjenje vjerovanja o bliskim vezama ili straha od intimnosti. Promatranje sukoba roditelja za djecu može imati informativan učinak o tome kako se ne bi trebalo ponašati te će stoga težiti izgradnji intimnijih, recipročnijih i kvalitetnijih veza. Isto tako, mogu pokušati minimizirati sukob s partnerom izbjegavanjem negativnih emocija, ispunjavanjem želja partneru ili izražavanjem pozitivnih emocija kad se pojave naznake sukoba, iako takve strategije dugoročno i nisu najbolje rješenje (Simon i Furman,

2010).

Razvod roditelja kao nenormativni životni događaj podjednako pogađa i muškarce i žene u bilo kojoj dobi te je njegov utjecaj na sljedeću generaciju višestruko ispitivan. Iako noviji nalazi upućuju na sve manje razlike između djece iz cjelovitih i razvedenih obitelji, potonji su nerijetko prikazani kao rizičnija skupina za razvoj negativnog pogleda na svijet, međuljudske odnose i u konačnici, romantične veze s drugom osobom (Mahl, 2001). Oprezni su po pitanju veza, imaju teškoće u rješavanju konflikata, komunikaciji i vezivanju za druge, negativnije gledaju na brak, a pozitivnije na razvod (Branch-Harris i Cox, 2015, Brooks, 2008, Cui i sur., 2008, Cui i Fincham, 2011, Delač, 2007).

Kod ispitivanja demografskih podataka, sudionike se pitalo za stav o braku kako bi se eventualno povezo s rezultatima korištenih upitničkih mjera. Rezultati su pokazali kako se preko 90% ispitanika vidi u braku jednog dana ili ga ne odbacuje kao opciju u potpunosti, tako da ispitivanje bilo kakve povezanosti s urbanosti sredine iz koje dolaze ili bračnim statusom roditelja nisu relevantne. Iako je za očekivati da se u manjim sredinama više njeguju tradicionalne vrijednosti, iz kojih je dolazilo malo manje od četvrtine ispitanika (22.7%), a u većim gradovima djecu više potiče na individualizam te da brak ipak nije nužan za sreću, ovakvi su rezultati ipak bliže onima koje navodi Bartolac (2013). Njezini rezultati pokazuju kako je većina ispitanika smatrala kako brak nije zastarjela institucija, što upućuje kako smo u tranziciji između socijalističkog kolektivizma i zapadnjačkog individualizma ipak bliže "zastarjelim" i tradicionalnim gledištima. Utvrđeno je kako se u Hrvatskoj i dalje poštuju tradicionalne vrijednosti te kako je institucija braka važna mladima.

5.1. Ograničenja i implikacije istraživanja

U ovom su istraživanju prisutne određene prednosti i nedostaci. Jedna od prednosti je da se po prvi puta povezalo kako međusobni odnos roditelja utječe na formiranje više ili manje racionalnih očekivanja o romantičnim vezama, neovisno o prethodnim iskustvima pojedinaca u vezama. Nadalje, stav o braku je rjeđe ispitivan u bilo kojem obliku u usporedbi s ispitivanjem stava o razvodu. Ovim istraživanjem dobiven pozitivan stav o braku ukazuje kako mladi ne zaziru od institucije braka niti je se boje ni u novije doba kada razvod nije *tabu* tema i predmet osude okoline. Ipak, prigodni uzorak rezultirao je nesrazmjerom ispitanika po spolu te bračnom statusu njihovih roditelja, što je onemogućilo dobivanje dodatnih potencijalno zanimljivih spoznaja. Uz to, duljina upitnika je također mogla djelovati zamorno na sudionike. Kad su u pitanju osobne teme poput odnosa u obitelji, uvijek postoji mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora, s ciljem prikazivanja što pozitivnije slike. U skladu s time, moguće je da su u istraživanju radije sudjelovali oni ispitanici u čijim obiteljima vladaju bliski i kvalitetniji odnosi. Treba naglasiti kako su se u ovom istraživanju manje uzimali u obzir rezultati ispitanika čiji su roditelji udovci ili udovice jer se ipak radilo o nenormativnom životnom događaju koji na drugačije načine utječe na obiteljske odnose.

Brojne su sugestije za daljnja istraživanja ove svakidašnje životne tematike. U daljnjim bi istraživanjima prvenstveno trebalo što je moguće više izjednačiti uzorak po spolu i bračnom statusu roditelja kako bi se mogle ispitati spolne razlike za više različitih konstrukata, kao i za bračni status roditelja. Jedna od mogućnosti za daljnja istraživanja je i usporedba kohorti (na primjer, skupina od 18 do 22 godine ili 30 do 35 godina) po ovdje korištenim mjerama, uz preduvjet izjednačenih grupa po dobi. Kao mjera koja bi dobro upotpunila dobivene rezultate, mogla bi se ispitati dosadašnja iskustva mladih u romantičnim vezama, poput dobi prilikom upuštanja u prve veze, broja partnera ili duljine veza. Korisno bi bilo ispitati i zadovoljstvo trenutnom vezom ili postoje li razlike u vjerovanjima o bliskim vezama između heteroseksualnih i homoseksualnih parova. Kako roditelji nisu jedini izvor socijalnih informacija za dijete, nije naodmet ispitati i utjecaj vršnjaka ili medija u formiranju vjerovanja o bliskim vezama. Nadalje, moglo bi se provjeriti je li došlo do promjena u bračnom statusu roditelja sudionika koji su se ranije razveli ili ostali udovci, imajući u vidu utjecaj prisutnog sklada u dijadnim odnosima u obitelji. Isto tako, moglo bi se ispitati mijenjaju li se razine anksioznosti i izbjegavanja s roditeljima s dobi, a također i postoje li

neke razlike unutar regija Hrvatske u stavovima o braku ili razvodu.

Ova tematika može imati i bitne kliničke implikacije, primjerice, u radu s roditeljima ili parovima. Roditeljima bi bilo dobro ukazati na ishode najranijih interakcija s djetetom, primjerice, putem edukativnih radionica koje se mogu preventivno održavati već za buduće roditelje kako bi se što bolje pripremili za novu životnu ulogu. Uz to, roditeljima je potrebno ukazati na utjecaj njihove međusobne komunikacije te njezinog utjecaja na stvaranje modela o intimnim odnosima kod djece. U partnerskim je odnosima čest problem otvorena komunikacija o problemima koja je nerijetko posljedica ranije formiranih očekivanja o tome kako bi se partner trebao ponašati u vezi i postoje li mogućnosti za promjenu ponašanja i tijekom veze. S parovima bi se isto tako moglo interaktivno poraditi na mijenjanje dotad ustaljenih vjerovanja koja narušavaju odnos te ispitati odakle postojeća vjerovanja dolaze i koji su sve mogući čimbenici utjecali na stvaranje istih.

7. Zaključak

U ovom istraživanju nisu dobivene statistički značajne razlike u stupnju usvojenosti iracionalnih vjerovanja u osoba mlađe odrasle dobi s obzirom na bračni status njihovih roditelja. Nisu dobivene ni statistički značajne razlike u strahu od intimnosti osoba mlađe odrasle dobi s obzirom na bračni status njihovih roditelja.

Značajni prediktori za objašnjenje varijance kriterija vjerovanja o bliskim vezama su strah od intimnosti te odnos s ocem na obe dimenzije Inventara privrženosti. Izraženiji strah od intimnosti te više razine izbjegavanja i anksioznosti u odnosu s ocem povezane su s višim stupnjem usvajanja iracionalnim vjerovanja o bliskim vezama. Značajnim prediktorima za objašnjenje varijance kriterija straha od intimnosti pokazali su se vjerovanja od bliskih veza te odnos s majkom na obe dimenzije Inventara privrženosti. Više usvojenih iracionalnih vjerovanja te više razine izbjegavanja i anksioznosti u odnosu s majkom povezane su s izraženijim strahom od intimnosti. Hipoteze su stoga djelomično potvrđene, a rezultati se mogu objasniti razlikama u privrženosti te u roditeljskim stilovima majke i oca.

8. Literatura

Armstrong, C. (2014). *Closeness with fathers and fear of intimacy among college women*. Doktorska dizertacija. Middle Tennessee State University, SAD.

Arnold, A.L., O'Neal, C.W. i Futris, T.G. (2012). Parent–daughter communications and emerging adults' beliefs about mate selection. *Journal of Adult Development*, 20, 16-26.

Bartholomew, K., Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.

Bartolac, A. (2013). Stavovi studenata o kohabitaciji i braku. *Socijalna ekologija*, 22, 107-131.

Branch-Harris, C. i Cox, A. (2015). *The effects of parental divorce on young adults attitudes towards divorce*. Carbondale: Honor Theses.

Brooks, J.L. (2008). *Perceptions of young adults who have experienced divorce and those who have not with regard to parent-child relationships and romantic relationships*. Diplomski rad. Tallahassee, FL: Florida State University.

Brummert Lennings, H.I. i Bussey, K. (2016). Personal agency in children: Assessing children's coping self-efficacy in the context of parental conflict. *International Journal of Behavioural Development*, 40, 1-12.

Cartwright, C. (2005). Young adults' perceptions of the impact of parental divorce: You want to know how it affected me? *Journal of Divorce and Remarriage*, 44, 125-143.

Collins, W. A., Welsh, D. P. i Furman, W. (2009). Adolescent romantic relationships. *Annual Review of Psychology*, 60, 631–652.

Corey, G. (2004). *Teorija i praksa psihološkog savjetovanja i psihoterapije*. Jasterbarsko: Naklada Slap.

Cusimano, M.A. i Riggs, S.A. (2013). Perceptions of interparental conflict, romantic attachment and psychological distress in college students. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 2, 45-59.

Cui, M. i Fincham, F.D. (2010). The differential effects of parental divorce and marital conflicts on young adult relationships. *Personal Relationships*, 17, 331-343.

Cui, M., Fincham, F.D. i Kay Paesley, B. (2008). Young adults romantic relationship: The role of parents' marital problems and relationship efficacy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 1226-1235.

Cui, M., Fincham, F.D. i Durtschi, J.A. (2011). The effect of parental divorce on young adults romantic relationship dissolution: What makes a difference? *Personal Relationships*, 18(3), 410-426.

Darling, N, Cohan, C.L., Burns, A.i Thompson, L. (2008). Within families conflict behaviours as predictor of conflicts in adolescent romantic relations. *Journal of Adolescence*, 31, 671-690.

Delač, I. (2007). *Stavovi srednjoškolaca prema braku i razvodu s obzirom na cjelovitostobitelji i kvalitetu odnosa među roditeljima*. Zagreb: Odsjek za psihologiju Sveučilišta u Zagrebu.

Delevi, R. (2008). *Committed romantic relationships of college Students: an examination of the link between perceptions of past interparental interactions and current conflict management*. Doktorska disertacija. Tallahassee, FL: Florida State University.

Descutner, C.J. i Thelen, M.H. (1991). Development and Validation of a Fear-of-Intimacy Scale. *Psychological Assesment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 3, 218-225.

Državni zavod za statistiku (2016). *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2016*. Preuzeto 17.10.2017. sa stranice: <https://www.dzs.hr/>

Eidelson, R.J.i Epstein, R. (1982). Cognition ans relational maladjustment: development of a measure od dysfunctional relationship beliefs. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50, 715-720.

Einav, M. (2014). Perceptions about parents' relationship and parenting quality, attachment styles, and young adults' intimate expectations: A cluster analytic approach. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 148, 413-434.

Filipović, S., Vukosavljević-Gvozden, T. i Opačić, G. (2014). Povezanost disfunkcionalnih uverenja o partnerskom odnosu sa opažajem bračnog sklada. *Psihološka istraživanja*, 12(1), 5-17.

Glavak Tkalić, R., Vulić Prtorić, A. i Zoroja, A. (2016). Parental acceptance-rejection in childhood and fear of intimacy in adulthood among Croatian young adults: Moderating effects of anxiety and psychological adjustment. U: Rohner, Ronald P. (Ur.). *Book of Abstracts*. The 6th International Congress on Interpersonal Acceptance-Rejection Madrid Psychology Faculty UNED, 2016. 16-17.

Goldberg, J.S. i Carlson, M.J. (2014). Parents' Relationship Quality and Children's Behaviour in Stable Married and Cohabiting Families. *Journal of Marriage and Family*, 76, 762-777.

Grych, J.H., Seid, M, Fincham, F.D (1992). Assessing marital conflict from the child perspective: The children's perception of interparental conflict scale. *Child Development*, 63, 558-572.

Hazan, C. i Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organisational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.

Hawkey, J.N. (2014). *Romantic relational aggression in parents and adolescent children outcomes*. Diplomski rad. Provo, Utah: Brimingham Young University.

Hembrecht, M. (2009). *The role of dysfunctional relationship beliefs in relationship satisfaction. A comparison of singles with satisfied and less satisfied coupled people in their endorsement of irrational and anxious relationship beliefs*. Diplomski rad. Utrecht: Sveučilište u Utrechtu.

James, S., Hunsley, J. i Hemsworth, D. (2002). Factor Structure of the Relationship Belief Inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 26, 729-744.

Jelić, V. i Kamenov, Ž. (2015). Age differences in effects of family structure and quality on attachment to family and romantic partners. *Psychological topics*, 24, 155-172.

Jerković, V. (2008). *Privrženost i psihološka prilagodba studenata*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Sveučilišta u Zagrebu.

Kamenov, Ž. i Jelić, V. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa. Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena Psihologija*, 6, 73-91.

Kaplan, T.F. (2016). *Romantic relationship patterns in young adults from divorced versus always-married families*. Diplomski rad. Tucson, AZ: The University of Arizona.

- Kretschmer, T., Vollerbergh, W. i Oldhinkel, A.J. (2015). Parent–child positivity and romantic relationships in emerging adulthood: Congruence, compensation, and the role of social skills. *International Journal of Behaviour Development*, 39, 1-13.
- Lee, J., Webcsheer, K., Lee, M. i Lee, J. (2015). The mediation effects of dysfunctional beliefs and emotional regulation on children's perceived parental conflict and internalizing and externalizing problems. *School Psychology International*, 36(5), 447-466.
- Macuka, I. i Burić, I. (2013). Validacija skale dječje percepcija sukoba među roditeljima. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 49, 42-53.
- McLanahan, S., Tach, L. i Schneider, D. (2013). The Causal Effects of Father's Absence. *Annual Review of Sociology*, 39, 399-427.
- Mahl, D. (2001). The influence of parental divorce on the romantic relationship beliefs of young adults. *Journal of Divorce and Remarriage*, 34, 89-112.
- Obegi, J.H., Morrison, T.L. i Shaver, P.R. (2004). Exploring intergenerational transmission of attachment style in young female adults and their mothers. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21, 625-638.
- Parke, R.D. (2002). Fathers and families. U: M. H. Bornstein (Ur.), *Handbook of parenting, vol. 3: Being and becoming a parent* (str. 27–73). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Phillips, J.T., Wilmoth, D.J., Wall, S.K., Peterson, D.J., Buckley, R. i Phillips, L.E. (2013). Recollected parental care and fear of intimacy in emerging adults. *The Family Journal: Counselling and Therapy for Couples and Families*, 21, 335-341.
- Rauer, A.J., Petit, G.S., Lansford, J.E., Bates, J.E. i Dodge, K.A. (2013). Romantic relationship patterns in young adulthood and their developmental antecedents. *Developmental Psychology*, 49, 2159-2171.
- Robbins, D. (2008). *Romantic attachment formation, satisfaction, commitment, and social support in early adulthood dating relationships*. Diplomski rad. Milwaukee, Wisconsin: The University of Marquette.

- Scharf, M. i Maysseless, O. (2008). Late adolescent girls' relationships with parents and romantic partner: The distinct role of mothers and fathers. *Journal of Adolescence*, 31, 837-855.
- Simon, V.A. i Furman, W. (2010). Interparental conflict and adolescent' romantic relationship conflict. *Journal of Research on Adolescence*, 20, 188-209.
- Shaver, P. R. i Mikulincer, M. (2014). Attachment Bonds in Romantic Relationships. U: M. Mikulincer i P.R. Shaver (Ur.) *Mechanisms of social connection: From brain to group* (str. 273-290). Washington, DC: American Psychological Association.
- Shorey, H. (2015). *Fear of intimacy and closeness in relationships*. Preuzeto 18.11.2017. sa stranice <https://www.psychologytoday.com/blog/the-freedom-change/201504/fear-intimacy-and-closeness-in-relationships>.
- Sobral, M.P., Teixeira, C.P. i Costa, M.E. (2015). Who can give me satisfaction? Partner matching in fear of intimacy and relationship satisfaction. *The Family journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 23, 247-253.
- Stackert, R.A. i Bursik, K. (2003). Why am i unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs and young adults romantic relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 34, 1419-1429.
- Steinberg, S.J., Davila, J. i Fincham, F. (2006). Adolescent marital expectations and romantic experiences: Associations with perceptions about parental conflict and adolescent attachment security. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 333-348.
- Taylor, T.P., Livingston, J., Goldman, V.J. i Eaton, S. (2015). The relationship between perceived parental discord and differences in attitudes toward relationships among african american college students. *Journal of Black Sexuality and Relationships*, 2, 59-81.
- Uroda, Z. (2010). *Povezanost stilova privženosti i vjerovanja o romantičnim vezama djece i njihovih roditelja*. Diplomski rad. Rijeka: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Rijeci.
- Vasta, R., Haith, M.M. i Miller, S.A. (2005). *Dječja psihologija: moderna znanost*. Jasterbarsko: Naklada Slap.

9. Prilozi

Prilog 9.1. DEMOGRAFSKI PODACI

1. SPOL:
 - a) M
 - b) Ž

2. DOB: (padajući izbornik od 18 do 35 godina)

3. VELIČINA NASELJA U KOJEM STE PROVELI NAJVEĆI DIO ŽIVOTA:
 - a) Manje od 2000 stanovnika
 - b) 2000 do 10 000 stanovnika
 - c) 10 000 do 100 000 stanovnika
 - d) Preko 100 000 stanovnika

4. S KIM ŽIVITE U MJESTU PREBIVALIŠTA:
 - a) Živim s oba roditelja
 - b) Živim samo s majkom
 - c) Živim s ocem
 - d) Živim s nekim drugim članom obitelji
 - e) Živim s parterom/icom
 - f) Živim sam/a
 - g) Drugo: _____

5. KAKAV JE BRAČNI STATUS VAŠIH RODITELJA?
 - a) U braku su/vanbračnoj vezi
 - b) Razvedeni su
 - c) Udovac/ udovica

6. UKOLIKO SU VAM RODITELJI RAZVEDENI ILI JE JEDAN OD NJIH PREMINUO, KOLIKO STE IMALI GODINA KADA SE TO DOGODILO?

- a) Manje od 5 godina
- b) 6 do 10 godina
- c) 11 do 15 godina
- d) 15 – 20 godina
- e) 20 godina na više

7. VAŠ STATUS VEZE:

- a) Nisam u vezi
- b) U vezi sam
- c) U otvorenoj vezi sam
- d) U izvanbračnoj sam zajednici
- e) U braku sam
- f) Razveden/a
- g) Udovac/udovica

8. VAŠ RADNI STATUS:

- a) Nezaposlen/a
- b) Zaposlen/a
- c) Student

9. AKO JOŠ NISTE U BRAKU, VIDITE LI SE JEDNOG DANA U BRAKU:

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne odbacujem u potpunosti tu opciju, ali trenutno ne

